

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος

Συνδρομή ἑτησίαν : Ἐν Ἑλλάδι φρ 12. Ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Γενουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίαι. — Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως : Ὁδὸς Σταθίου, 6

14 Μαρτίου 1882

Ἐκ τοῦ νεωστὶ ἐκδοθέντος διδλίου τοῦ κ. de Lescure τοῦ ἐπιγραφομένου «Αἱ διάσημοι μητέρες» ἐξελληνίσαν μετὰ μικρῶν διασκευῶν γάριν τῶν ἀναγνωστριῶν μάλιστα τῆς «Ἑστίας» τὸν ἐξῆς βίον τῆς Μαρίας Ἀντωνιέττας ὡς μητρός.

Σ.π.Δ.

Η ΜΑΡΙΑ ΑΝΤΩΝΙΕΤΤΑ ΩΣ ΜΗΤΗΡ

Πλειότερον ἔτι δικαίωμα ἢ ἡ κυρία Σεβιγνὲ ἔχει ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα νὰ κατατάσσεται μετὰ τῶν διασήμων μητέρων, διότι ἡ ἀτυχὴς βασιλίτσα ὑπῆρξεν ἀληθῶς μεγάλη μήτηρ κατὰ τὴν συμπαθεστάτην καὶ ἡρωικωτάτην τῆς λέξεως ἐννοίαν. Ὑπὸ ταύτην μάλιστα τὴν ἔποψιν, τὴν τῆς μητρὸς δηλαδὴ, ἐξεταζομένη ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα οὐδένα δύναται νὰ ἔχη τὸν κατ' αὐτῆς φρονούντα, ἐν ᾧ ἡ διαγωγὴ αὐτῆς ὡς βασιλίτσης καὶ ἀκόμη καὶ ὡς γυναικὸς, δύναιται ἐν πολλοῖς νὰ εἶναι σημεῖον ἀντιλογόμενον. Διότι καὶ οἱ ἀκρότατοι αὐτῆς ἀντίπαλοι ἀνεγνώρισαν, μὲ ὄλας αὐτῶν τὰς συκοφαντίας, καὶ μὲ ὄλον τὸ ἀδιάλλακτον μῖσος, τὴν κυριωτάτην καὶ ἀδιαφιλονείκητον αὐτῆς ἀρετὴν, τὴν μητρικὴν.

Ἡ γυνή, ἥτις ἀποκρινομένη εἰς τερατώδη καὶ ἐκπληκτικὴν κατηγορίαν, ἀνέκραξε τὴν κραυγὴν ἐκείνην, ἥτις ἀντηγεῖ ἔτι εἰς τὰς καρδίας τῶν μεταγενεστέρων: «Ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐδῶ εὐρισκομένων μητέρων!» δὲν ἦτο, δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι κοινὴ τις μήτηρ.

Οἱ ἔχθροί τῆς εἶχον πιστεύσει ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ τὴν κεραινώσωσι ρίπτοντες κατ' αὐτῆς μίαν ἐξ ἐκείνων τῶν συκοφαντιῶν, αἵτινες εἶναι τόσον ὑβριστικαὶ καὶ τόσον ἀπροσδόκητοι ὥστε δύναται νὰ ἀφῆσωσιν ἐμβρόντητον καὶ ἄνευ ἀπαντήσεως τὸν ἀθῶον κατηγορούμενον, καὶ ὑπελόγιζον ὅτι ἤθελε καταβληθῆ ὑπὸ τὸ βάρος τῆς μουσαρᾶς κατηγορίας, ὅτι ἤθελε σιγήσει καὶ ὅτι ἡ σιγὴ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῆ ὡς ὁμολογία. Εἶχον πιστεύσει ὅτι ἠδύνατο καιρίως νὰ πληγώσωσιν αὐτὴν καὶ μὲ τὸ ὑπέρτατον αὐτὸ κτύπημα νὰ καταβάλωσι τὴν λάμπην τῆς βασιλίτσης καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς μητρὸς, ἀλλὰ δὲν ἐσυλλογίσθησαν οἱ ἄθλιοι συκοφάνται ὅτι ἐκείνη λαμβάνουσα ἐξ αὐτῆς τῆς ἐσχάτης ὑβρεως τὸ ὑπέρτατον θάρρος, ἤθελε κολαφίσει αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον προφέρουσα τὸ λαμπρὸν ἐκείνο λόγιον, τὸ ὅποιον ἀνωτέρω ἀνεγράψαμεν.

Ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα, ἡ μήτηρ τοῦ μάρτυρος Λουδοβίκου ΙΖ' καὶ τῆς ἀληθῶς ἁγίας γυναικὸς

τῆς Μαρίας Θηρεσίας, δουλίτσης τοῦ Ἀγγουλέμ, ὑπῆρξε μεγάλη μήτηρ, καὶ τοῦτο ὄχι μόνον ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς εὐδαιμονίας, ὅτε ἡ εὐτυχία καθιστᾷ εὐχεροστέραν τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀκόμη ὑπέμεινε τὰς ἀνηκούστους ἐκείνας δυστυχίας, αἵτινες δυνατόν εἶπεν ὅτι ἐξέτειναν τὰ ὄρια τῆς ἀνθρωπίνης δόξης καὶ κατέστησαν εἰς τὸν κόσμον γνωστὴν, κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Σατωβριάνδου, «πόσα δάκρυα δύναται νὰ περιέχωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ καρδία μιᾶς βασιλίτσης».

Ἄλλως δὲ ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα εἶχεν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ἱκανὰ παραδείγματα νὰ μιμηθῆ ἵνα καταστῆ ἀγαθὴ μήτηρ. Τὰ παραδείγματα ταῦτα τὰ ἠντιλησεν ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας τῆς αὐτοκρατορικῆς δυναστείας τῆς Αὐστρίας, ἥτις δικαίως καὶ ἐξαίρετικῶς φημίξεται μετὰ τῶν ἠγεμονικῶν οἰκῶν διὰ τὴν λατρείαν, ἣν ἀείπωνε ἔχει ἐπιδείξει πρὸς τὰ οἰκογενειακὰ καθήκοντα καὶ τὰς οἰκογενειακὰς ἀρετάς.

Οὐδέποτε ἄλλως ἢ μετὰ τρυφεροῦ σεβασμοῦ ὠμίλει πάντοτε ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα περὶ τοῦ πατρὸς τῆς, τοῦ ἀρίστου τῶν πατέρων, ὅστις τόσον πατριαρχικῶς ἔζη ἐν τῷ παλατίῳ του ἐν τῷ μέσῳ τῆς πολυαριθμοῦ οἰκογενείας του, καὶ ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων του μετὰ τῆς συνετῆς καὶ φιλοστόργου ἐκείνης ἐπιμελείας, τῆς ὁποίας κατέχομεν ἡμεῖς ἄριστον τεκμήριον, τὰς ὁδηγίας, τὰς ὁποίας ἐπέδωκεν εἰς τὴν θυγατέρα του, τὴν Μαρίαν Ἀντωνιέτταν, ὅτε κατέλιπε τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης, ἵνα πορεύθῃ εἰς τὴν τῆς Γαλιτίας, καὶ τὰς ὁποίας τῇ ἐπέβαλε νὰ ἀναγιγνώσκῃ πρὸς ἀνάμνησίν του ἅπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἔτους.

Ὅταν δ' ἐνεθυμείτο ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα τὴν μητέρα τῆς, τότε πρὸς τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην ἠνοῦτο ἐν ἑαυτῇ ἡ μεγαλοφροσύνη καὶ ὁ θαυμασμός. Μήτηρ δ' αὐτῆς ἦτο ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία.

Τοιοῦτου πατρὸς καὶ τοιαύτης οὔτα μητρὸς θυγάτηρ ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἔπρεπε φυσικὰ πάσης ἄλλης γυναικὸς κάλλιον νὰ αἰσθανθῆ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς μητρότητος, καὶ νὰ νοήσῃ καὶ νὰ ἐξασκήσῃ τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα, πρὸς τοῖς ἄλλοις, τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα* ἐπιβάλλει εἰς μίαν μητέρα. Οὐδέποτε, οὔτε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς εὐτυχίας, ὁπότε περιέβαλλεν αὐτὴν ἡ λάμψις καὶ ἡ κολακεία, αἵτινες θὰ ἠδύνατο νὰ καταστήτω-

σιν αὐτὴν ἐπιλήθμονα τῶν καθηκόντων ἐκείνων, οὔτε τότε δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ πρὸς στιγμήν ὡς ἀρίστη μήτηρ νὰ φροντίξῃ περὶ τῶν τέκνων της, τὰ ὁποῖα ἀνέτρεφεν ὄχι μόνον χάριν ἐαυτῆς, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς Γαλλίας. Μαρτυροῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἡ σωζομένη ἀλληλογραφία της καὶ ἡ γενικὴ ὁμολογία τῶν συγχρόνων. Καὶ ἂν ἦτο δυνατόν πρὸς στιγμήν ἡ βασίλισσα τῆς Γαλλίας νὰ λησμονήσῃ τὰ μητρικὰ αὐτῆς καθήκοντα, ἡ μήτηρ αὐτῆς ἡ αυτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία, τῇ τὰ ὑπεθυμίζε καθ' ἐκάστην. Ἐχομεν εἰς τρεῖς τόμους τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἐκείνη τακτικῶς ἐπέστελλε πρὸς τὴν θυγατέρα της καὶ τῶν ὁποίων ἐπιστολῶν ἡ ἀνάγνωσις, οὔσα λίαν διδακτικὴ, μαρτυρεῖ τὴν ἀδιάλειπτον φροντίδα, ἣν εἶχε πάντοτε ἡ αυτοκράτειρα εἰς τὸ παραινεῖν τὴν βασιλικὴν αὐτῆς θυγατέρα.

Τῇ 19 Δεκεμβρίου 1778 ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἀπέκτησε τὸ πρῶτον αὐτῆς τέκνον, τὴν ὀμώνυμον τῇ μάμμῃ Μαρίαν Θηρεσίαν, τῇ δὲ 22 Ὀκτωβρίου 1781 ἐπληροῦντο οἱ πόθοι καὶ τῆς βασίλισσας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἔδιδε τὸν πρῶτον ἀσπαρμόν εἰς τὸν νεογέννητον διάδοχον, τὸν Δελφίνα. Τέλος τῇ 5 Ἀπριλίου 1785 ἐγεννᾶτο ὁ δευτερότοκος αὐτῆς υἱός, ὅστις μετὰ τρία ἔτη διὰ τὸν θάνατον τοῦ πρωτοτόκου ἀνεκηρύσσεται διάδοχος, καὶ ὅστις ἐν τῇ εἰρκτῇ μόνον ἐπέπρωτο νὰ ὀνομασθῇ Λουδοβίκος ΙΖ'. Τῇ 1787 ἔχανε τὴν δευτέραν αὐτῆς θυγατέρα, τὸ τέταρτον τέκνον της, τὴν Σοφίαν Ἐλένην Βεατρίκην, δωδεκάμηνον ἔχουσαν ἡλικίαν.

Ὅτε ἐπέμβει ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μικρᾶς ἡγεμονίδος, ἡ φοβερὰ θύελλα τῆς ἐπαναστάσεως, ἣτις ἔμελλε νὰ καταβάλῃ τὴν βασιλείαν καὶ νὰ ἐμπλήσῃ ὀδύνης τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἐπλησίαζε. Ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἔγραψε τότε πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως, τὴν ἡγεμονίδα Ἐλισάβετ. «Θρηνοῦμεν διὰ τὸν θάνατον τοῦ πτωχοῦ μικροῦ μου ἀγγέλου. Ἐγὼ πολλὴν ἀνάγκην τῆς καρδίας σας ἵνα παρηγορήσω τὴν ἰδικήν μου».

Καὶ τῷ ὄντι οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ βασίλισσα εἶχε πλειότεραν ἀνάγκην παρηγορίας. Ἡ ἀπώλεια ἦν ὑφίστατο τῇ ἐφαίνετο οἷον εἶ ὁ προάγγελος φοβερωτέρων ἔτι ἀπωλείων καὶ ὁ προληπτικὸς ἐκείνος φόβος, ὃν ἠσθάνετο καὶ ὃν ὠμολόγει πρὸς τὴν κυρίαν Καμπάν, κῦξανε καὶ τὴν ἰδικὴν της λύπην καὶ τὴν ἀδιάκριτον χαρὰν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ ἐχθροὶ της εἶχον τὴν ἀναίδειαν νὰ ταπεινώσωσι τὸ πένθος της. Τὴν δυστυχῆ βασίλισσαν κατέβαλλε διὰ τῶν προσβολῶν της ἡ ἀντιδημοτικότης τότε ἀκριβῶς, ὅτε εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην πρὸς παρηγορίαν τῆς δεινῆς δοκιμασίαις μητρικῆς της καρδίας τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συμπαθείας τοῦ ἔθνους! Ἦτο δὲ φοβερὰ ἐκδήλωσις τῆς πρὸς αὐτὴν ἀντιπαθείας τοῦ λαοῦ ἡ ἀρνησις τοῦ νὰ δεχθῶσι τὴν εἰκόνα αὐτῆς εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν

ἐλθεσιν τοῦ Λούβρου. Κατ' ἐκείνην τοῦ βίου αὐτῆς τὴν περίοδον εἶχον ὠχραίσει τὰ ῥόδα τοῦ προσώπου της, ἡ κόμη της εἶχεν ἀρχίσει νὰ λευκαίνεται, τὸ κομψόν της ἀνάστημα καὶ τὸ ὑπερήφανον, ὡς θεᾶ, βადισμὰ της ἐδείκνυον προφανῆ σημεῖα τῆς ἀρχομένης καταπτώσεως τῆς προτέρας ἀλαζονείας. Δὲν ἐπορευτο πλέον εἰς τὸ Τριανόν, ὅπου ἦτο ἡ ἐστία τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γελάτων κατὰ τὰς παρελθούσας εὐδαίμονας ἡμέρας, παρὰ μόνον ὅταν ἤθελε νὰ θρηνησῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελαγχολικῶν καλλονῶν της φύσεως ἐπὶ τῇ καταστάσει της πλησίον τῶν σπανίων φιλικῶν καρδιῶν, αἵτινες τῇ ἀπέμενον! Τὸν χαρίεντα καὶ ἐλαφρὸν ἐκείνον κύκλον τῆς αὐλῆς, ὅστις τόσον συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ φέρῃ αὐτὴν ὅπου τὴν ἔφερε, τὸν ἀπέφευγε πλέον καὶ δὲν συνανέστρέφετο παρὰ πρὸς ὀλίγους πλέον αὐλικούς εἰλικρινεῖς φίλους τῆς δυσυχίας, μακρὰν πάσης πομπῆς καὶ πάσης ἐπιδείξεως. Διδάσκουσα δὲ τὰ τέκνα της τὴν εὐπλαγχνίαν, παρεσκεύαζεν αὐτὰ εἰς τὰ μαθήματα τῆς δυστυχίας.

Θέλουσα νὰ διδάξῃ τὴν ἀπειρον ἀκόμη καρδίαν τῆς θυγατρὸς της ὄχι μόνον τὴν ἐλεημοσύνην αὐτῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν πρέποντα τρόπον τοῦ ἐλθεῖν, τῇ ὠμίλει ἀκαταπαύστως περὶ τῶν παθημάτων τῶν πτωχῶν. Ἡ νεαρὰ ἡγεμονίς εἶχεν ἤδη ἴδιον ταμειὸν ἐλεημοσύνης ἐξ ὧν τῷ ἔδεκα χιλιάδων φράγκων, ἐκ τῶν χρημάτων δὲ τούτων διένεμε μόνη της τὰ ἐλέη εἰς τοὺς πτωχοὺς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρὸς της.

Ἐπιθυμοῦσα δὲ πρὸς τούτοις ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα νὰ συνειθίσωσι τὰ τέκνα της ὄχι μόνον εἰς τὸ ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὑπομένειν θυσίας χάριν τῆς ἐλεημοσύνης, ἐσφίση τὸ ἔξῃς παρηγγεῖλε τὴν παραμονὴν τῆς Ἀ τοῦ ἔτους εἰς τὴν κυρίαν Καμπάν νὰ φέρῃ ἐκ Παρισίων, ὅπως κατ' ἔτος ἐγένετο, εἰς τὸ παλάτιον τῶν Βερσαλλιῶν τὰ ἀρίστα καὶ νεώτατα ἀθύρματα καὶ νὰ τὰ ἐκθέσῃ ἐν τῷ γραφείῳ τῆς βασίλισσας. Λαμβάνουσα δὲ αὐτὴ τότε ἀπὸ τῆς χειρὸς τὰ τέκνα της, τὰ ὠδήγησεν ὅπου ἦσαν τὰ ἀθύρματα καὶ τὰ ἀφῆκε νὰ θεῶνται ὅλον ἐκείνον τὸν κόσμον τῶν κουκλῶν καὶ τῶν ἵππαρίων καὶ τῶν ξυλίνων ὄπλων καὶ τῶν παντοίων ἀθυρμάτων. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ παιδία ἐχόρτασαν βλέποντα ἀνηγγεῖλεν εἰς αὐτὰ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔνεκα τοῦ ἐκτάκτου χειμῶνος πλείστοι πτωχοὶ δὲν εἶχον οὔτε σκέπασμα διὰ νὰ σκεπασθῶσιν οὔτε ἄρτον διὰ νὰ φάγωσιν, ὅτι λοιπὸν ἦτο ἀνάγκη τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ ἐξοδευθῶσι δι' ἐκεῖνα τὰ ἀθύρματα νὰ δανεμηθῶσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ταῦτα δὲ εἰπούσα ἀπέσπασεν ἀπὸ τῶν προσφιλῶν ἀντικειμένων τὰ παιδία συγκεκινημένα μὲν, ἀλλ' ὑποταγμένα εἰς τὴν μητρικὴν ἐντολήν. Ἄλλ' ἐσυλλογίσθη πρὸς τούτοις ἡ βασίλισσα ὅτι ἂν ὅλαι αἱ μητέρες τὴν ἐμιμοῦντο, θὰ περιήρχετο εἰς δεινὴν θέσιν ἐλόκληρος ἡ τάξις τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀθυρματοποιῶν ὅθεν

ἔπεμψεν εἰς τὸν ἀθυρματοπώλην, ὅστις ματαίως εἶχε στείλει τὰ ἀθύρματά του εἰς Βερσαλλίας, πεντήκοντα Λουδοβίσεια. Πλὴν τῆς ἐλεημοσύνης ἐδίδασκε τὰ τέκνα της ἡ βασίλισσα νὰ τιμῶσιν ἐξῆχος καὶ νὰ θαυμάζωσιν ἐκείνους, οἵτινες εἶχον προσφέρει μεγάλας εἰς τὸ κράτος ὑπηρεσίας. Ὅτε τῇ παρουσίᾳ τὸν βασιλὸν δὲ Σουφρρὲν ἐπανεληθόντα ἐκ τῆς κατὰ τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν ἐνδόξου στρατείας του, ἐκάλεσε παρ' ἐαυτῆς τὰ τέκνα της: «Ἀγαπητὰ μου τέκνα, λέγει πρὸς αὐτὰ, εἶναι ὁ κ. δὲ Σουφρρὲν εἰς ὃν ἔχομεν μεγίστας ὑποχρεώσεις. Παρὰ τῆς ἡσυχίας τοῦ καλῶς καὶ φροντιστάτος νὰ μὴ λησμονήσῃτε ποτε τὸ ὄνομά του».

Ἡ θαυμαστὴ δ' αὕτη ἀνατροπὴ, ἣν ἡ βασίλισσα ἔδιδεν εἰς τὰ τέκνα της δὲν ἦτο τὸ ἀπαύγασμα εὐτυχῶς μόνον καὶ τυχαίας ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἀποτέλεσμα σχεδίου μεμελετημένου, ὡς δύναται τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ὀδηγιῶν, ἃς ἔδιδεν εἰς τὴν Κυρίαν Τουρζέλ, παιδαγωγὸν τοῦ δελφίνου, ὀλίγον μετὰ τὰς ταραχὰς τῆς 14 Ιουλίου:

«Τῇ 24 Ιουλίου 1879.

»Ὁ υἱός μου εἶναι τεσσάρων ἐτῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν. Περὶ τοῦ ἀναστήματός του καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ του περιττὸν νὰ κάμω λόγον. Ἡ ὑγεία του ὑπῆρξε μὲν πάντοτε ἀπρόσβλητος, ἀλλ' ὅμως ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς παρατηρήθη ὅτι εἶχε καθ' ὑπερβολὴν εὐερέθιστα τὰ νεῦρα καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐταράττετο ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου θορύβου. Τὰ πρῶτὰ του ὀδόντια ἤρρησαν νὰ φυτρώσῃν, ἀλλ' ὅμως ἐπῆλθεν ἡ ὀδοντοφυΐα χωρὶς νόσου ἢ ἄλλου ἐκτάκτου περιστατικοῦ. Εἰς τὸν μόνον ἐκ τῶν τελευταίων, τὸ ἕκτον νομίζω, ὅτε εὐρίσκειται εἰς Φονταίνεβλά, ἔπαθεν ὑπὸ σπασμῶν. Ἐκτοτε δις πάλιν ἔπαθεν ὑπὸ σπασμῶν, κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 87 πρὸς τὸ 88 καὶ κατὰ τὸν ἐμβολιασμὸν, ὅτε ὅμως ἡ πάθησις δὲν ἦτο εὐτυχῶς πολὺ μεγάλη. Ἡ εὐαισθησία ἐκείνη τῶν νεύρων, περὶ τῆς ὁποίας εἶπον, κάμνει, ὥστε τὸ παιδίον νὰ καταλαμβάνηται ὑπὸ φόβου, ἅμα ἀκούσῃ κρότον, εἰς ὃν νὰ μὴ εἶναι συνειθισμένον· φοβεῖται π.χ. τοὺς σκύλους, δὲν ἠθέλησα δὲ νὰ τὸ ἀναγκάσω νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν θέαν τῶν σκύλων μετὰ τὴν πεποιθήσιν ὅτι μετὰ τὴν ἡλικίαν θὰ περάσωσιν οἱ παράλογοι οὔτοι φόβοι. Ὅπως ὅλα τὰ παιδία τὰ δυνατὰ καὶ καλῶς ἔχοντα, εἶναι ζωηρὰ, εὐκίνητα καὶ εὐερέθιστα, ἀλλ' ἔχει πολλὴν ἀγαθότητα καὶ ὅταν ἡ ζωηρότης του τὸ ἐπιτρέπει φθάνει μέχρι φιλοφροσύνης καὶ θωπευτικότητος. Μεγάλῃ εἶναι ἡ φιλοτιμία του καὶ ἐὰν τὸ αἶσθημα τοῦτο λάβῃ τὴν πρέπουσαν διεύθυνσιν βεβαίως θὰ ἀποθῇ εἰς καλόν. Ἐνεκα ταύτης τῆς φιλοτιμίας προσπαθεῖ ὅταν εὐρεθῇ διὰ πρῶτην φοράν ἐνώπιον ζῆνον, νὰ μὴ δεικνύῃ οὔτε τὸν θυμὸν του οὔτε τὴν ἀνυπομονησίαν του, ἀλλὰ νὰ φαίνεται πρῶτον καὶ ἡσυχον. Τὰς ὑποσχέσεις του τηρεῖ μετ' ἀκριβείας, ἀλλὰ καθ' ὅλου δὲν εἶναι ἐγγεμῦον· ἔπα-

ναλαμβάνει ὅτι καὶ ἂν ἀκούσῃ καὶ μάλιστα μετὰ προσθήκας καὶ διορθώσεως, ὅσας ἤθελε τῷ ὑπαγορεύσει ἡ ζωηρὰ του φαντασία, χωρὶς ἐννοεῖται, νὰ ἔχῃ σκοπὸν ἐκ προμελέτης νὰ εἴπῃ ψεύματα. Τοῦτο δὲ τὸ ἐλάττωμα τὸ τῆς ἀκριτομυθίας, εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ σπουδαιότατον ἐξ ὧν ἔχει καὶ πρέπει ἐξ ἄπαντος νὰ διορθωθῇ. Ἄλλως, ἐπαναλαμβάνω, τὸ παιδίον εἶναι ἀγαθόν, ἔχει εὐστάθειαν ἅμα χαρακτῆρος καὶ εὐαισθησίαν εἰς τὸν τρόπον ὥστε χωρὶς νὰ εἶναι χρεῖα καὶ πολλῆς αὐστηρότητος δύναται ἄριστα νὰ διαπαιδαγωγηθῇ. Ἡ αὐστηρότης μάλιστα θὰ ἐβλαπτεν ἀντὶ νὰ ὠφελῆσθ, διότι ὡς παρετήρησα ἔχει πολὺν χαρακτῆρα ἀναλόγως τῆς ἡλικίας του καὶ ὡς ἐκ τούτου δυσκόλως θὰ ὑπέκυπτε εἰς τὴν μεγάλην αὐστηρότητα. Συγχώρησον, παραδείγματος χάριν, ἀδύνατον εἶναι νὰ ζητήσῃ, δύναται νὰ πράξῃ ἢ νὰ εἴπῃ ὅτι καὶ ἂν θέλητε ὅταν τῷ εἴπητε ὅτι ἔπταισε, τὴν λέξιν ὅμως συγχώρησον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσφέρῃ ἢ τοιλάχιστον μετὰ δακρύων πολλῶν καὶ ἀπιστεῦτου δυσκολίας.

»Τὰ τέκνα μου συνειθίσαν νὰ ἔχωσι μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμὲ καὶ ὅταν πράξωσι τι νὰ τὸ λέγωσιν εἰς ἐμὲ, τότε δ' ἐγὼ τὰ καλῶν μὲν, ἀλλὰ ὑποδεικνύουσα ὅτι ἐλυπηθῆν μᾶλλον παρ' ὅτι ἐθύμωσα διὰ τὸ ἀτόπημα τῶν. Ἠξεύρουσι δὲ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι τὸ καὶ καὶ τὸ ὄχι, τὸ ὁποῖον ἤθελον εἶπει, εἶναι ἀμετάκλητον, προσπαθῶ ὅμως καὶ τὸ καὶ καὶ τὸ ὄχι νὰ τὸ δικαιολογῶ ἐπιφέρουσα λόγους, οὓς νὰ δύναται νὰ νοήσωσιν, τοῦτο δὲ τὸ κάμνω διὰ νὰ μὴ συνειθίσωσι τὰ παιδία εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν, ἀλλ' εἰς τὴν μετὰ λόγου ἐνέργειαν. Ὁ υἱός μου δὲν ἠξεύρει ἀκόμη νὰ ἀναγνώσῃ, μανθάνει δὲ μετὰ δυσκολίας, διότι ἡ ζωηρότης του δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἐπιμεληθῇ, ἀγαπᾷ δὲ πολὺ καὶ ἀπὸ καρδίας τὴν ἀδελφὴν του. Ὅτι θέλει διὰ τὸν ἑαυτὸν του ζητεῖ καὶ διὰ τὴν ἀδελφὴν του. Εὐχαριστεῖται νὰ μένῃ εἰς τὸ ὑπαιθρον, πρᾶγμα ἄριστον διὰ τὰ παιδία, καὶ εἶναι πάντοτε σχεδὸν εὐθυμῶς. . .»

Διαγράφουσα οὕτω τὴν εἰκόνα τοῦ υἱοῦ της ἡ βασίλισσα, περιέγραψεν ἔπειτα τὸ προσωπικόν, τὸ τε ἀνδρικόν καὶ τὸ γυναικεῖον, τῆς ὑπηρεσίας του, καὶ δι' ὀλίγων λέξεων, αἵτινες ἔχουσιν ὅλην τὴν ἀκρίβειαν τῆς διαπερατικωτάτης καὶ δευνοστατίας παρατηρητικότητος, ἔκαμνε τὸν ἠθικὸν αὐτῶν χαρακτῆρισμὸν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑποδεικνύῃ εἰς τὴν κυρίαν Τουρζέλ διὰ τίνων μέσων ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιῆ μὲν ἐνὸς ἐκάστου τὰ προτερήματα, νὰ ἐξουδετερώσῃ δὲ τὰ ἐλαττώματα. Ἡ παιδαγωγὸς συναισθανομένη τὴν εὐθύνην της ἀνεφέρετο εἰς τὴν μητέρα εὐθὺς ἅμα εὐρίσκειτο εἰς δύσκολόν τινα θέσιν ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν βασιλοπαίδων· παραθέτομεν εὐθὺς ἀμέσως ὡς παράδειγμα τοιαύτης περιστάσεως τὴν ἀπάντησιν τῆς Βασίλισσας πρὸς τὴν Κυρίαν Τουρζέλ.

«Τῆ 31 Αυγούστου.

» Ἀδύνατον ἐστάθη, φιλιτάτη μου, νὰ ἐπανέλθω ἀπὸ τὸ Τριανόν· ὑπέφερα πολὺ ἀπὸ τὴν κνήμη. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὸν Δελφῖνα, δὲν μοὶ κάμνει διόλου ἐντύπωσιν. Ἡ λέξις συγχωρησις τὸν ἐθύμωναν ἀνέκαθεν καὶ πρέπει μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ τὸν μεταχειρίζηται τις εἰς τοὺς θυμούς του. Ἐπιδοκιμάζω πληρέστατα πᾶν ὅ, τι ἐπραΰνας· παρακαλῶ ὁμως νὰ μοὶ τὸν στεῖλης ἐδῶ διὰ νὰ τῷ δεῖξω πόσον μὲ λυποῦσι τὰ καμώματά του. Πρέπει, φιλιτάτη μου, νὰ εἶναι αὐστηρὰ ἢ τρυφερότης μας πρὸς τὸ παιδίον αὐτὸ καὶ νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι τὸ ἀνατρέφομεν ὄχι δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τὴν Γαλλίαν. Αἱ πρῶται δὲ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐντυπώσεις διαμένουσι τόσον βαθέως εἰς τὸ ἐξῆς κεχαρηγμέναι ἐν τῇ καρδίᾳ, ὥστε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τρομάζω ἐνίοτε συλλογίζομένη μόνον ὅτι ἀνατρέφομεν βασιλέα. Χαῖρε, φιλιτάτη μου, ἡξέυρεις πόσον σὲ ἀγαπῶ.»

Καὶ δὲν εἶδεν μόνον παραγγέλματα εἰς τὴν ἀξίαν τῶν τέκνων τῆς παιδαγωγῆς ἢ βασιλίσσα, ἀλλ' ὅταν παρουσιάζετο περίστασις, καὶ παραδείγματα ἀκόμη ἡρωϊκά. Τῆ 6 Ὀκτωβρίου ἐκλήθη εἰς τὸν ἐξώστην ὑπὸ τοῦ ὄχλου ἀπειλητικοῦ ἀκόμη καὶ πάντοτε ἐποίου νὰ κάμη κατάρχησιν τῆς νίκης του. Ἡ δυστυχὴ βασιλίσσα εἰς τοῦ πλήθους τὴν ἀπαίτησιν ὑπήκουσε καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τέκνων τῆς. Ἦτο δὲ τόσον ὠραία, τόσον μελαγχολικὴ, τόσον ἀπαραβίαστος, ὥστε μία φωνή, ἴσως ἢ φωνή τινος δολοφόνου, ὅστις ἀπόφασιν ἔχων νὰ θανατώσῃ τὴν μητέρα καὶ ἀποδειλιῶν πρὸς τὸν φόνον τῶν τέκνων, ἀνέκραξε τὸ περίφημον λόγιον τὸ ἐπαναληφθὲν ὑπὸ εἰκοσάκις χιλίων στομάτων: «*Οχι τὰ παιδιά!* Οἱ ὑβρίζοντες τὴν βασιλίσσαν ἐξεδήλουν σεβασμὸν πρὸς τὴν μητέρα. Ἡ βασιλίσσα ὑπήκουσε τὸ δεύτερον, ἐπαμφε μέσα τὰ τέκνα τῆς ἀπεκδυομένη τῆς ἐξ αὐτῶν προστασίας καὶ διὰ τῆς ὑπερτάτης ταύτης τεκμηριώσεως ὑπερανδρικοῦ σχεδὸν θάρρους ἀπέσπασε τοῦ ἐξηγριωμένου πλήθους τὰ χειροκροτήματα. Τὴν νύκτα τῆς 13 Ἀπριλίου 1790, καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ γείνη προσβολὴ κατὰ τῶν ἀνακτόρων, ὁ βασιλεὺς ἄμα ἀκούσας πυροβολισμὸν ἔτρεξεν εἰς τὰ δωμάτια τῆς βασιλίσσης, ὅπου δὲν τὴν εὔρεν. Βίσσεργεται εἰς τὰ τοῦ διαδόχου καὶ ἐκεῖ τὴν εὗρίσκει σφίγγουσαν τὸν υἱὸν τῆς εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς: «*Κυρία, τῆ λέγει ὁ βασιλεὺς, σὰς ἐξήτουν καὶ ἀνησύχησα πολὺ. — Κύριε, ἤμην εἰς τὴν θέσιν μου ἄμα ἤκουσα τὸν κίνδυνον*», ἀπήντησεν ἢ μήτηρ δεικνύουσα τὸ τέκνον τῆς.

Ἡ κόρη τῆς, ὁ υἱὸς τῆς δι' αὐτοὺς, διὰ τὸ συμφέρον τῶν, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν κάμνει ὅ, τι κάμνει· εἰς τὸ συμφέρον δὲ τοῦτο, εἰς τὴν σωτηρίαν ταύτην κάμνει δις τὴν θυσίαν, ἥτις ἐμελλε νὰ πληρῆ τὰ μάλιστα τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἡρωϊκῆς ψυχῆς τῆς, τὴν θυσίαν δηλαδὴ τοῦ

νὰ φανῆ φοβουμένη καὶ φεύγουσα. Ἄν δὲν ἐπρόκειτο διὰ τὰ τέκνα τῆς, οὐδέποτε θὰ ἔκαμνεν, ὅπως ἢ ἴδια τὸ λέγει καὶ πρέπει νὰ τὴν πιστεύσωμεν, τὸ κινδυνῶδες ταξίδιον τῶν Βαρεννῶν. Ἄν δὲν ἐπρόκειτο δι' αὐτὰ οὐδέποτε ἤθελε συγκατατεθῆ ἑθελουσίως νὰ καταλίπῃ τῆ 10 Αυγούστου τὸ Κεραμεῖον πολιορκούμενον, ἵνα ζητήσῃ καταφύγιον εἰς τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν καὶ βοήθειαν, καὶ νὰ λάβῃ παρ' αὐτῆς ἀντι τούτων τὴν φυλακὴν καὶ τὴν ἐκθρόνισιν. Νικήτρια ἢ ἡττημένη, ἐλευθέρᾳ νὰ τιμωρήσῃ ἢ νὰ συγχωρήσῃ ἢ ἀλυσόδετος καὶ μὴ ἔχουσα νὰ περιμένῃ ἄλλο παρὰ τὸν θάνατον πλέον τὸν ἥσυχον, εἰς ὃν οὐδεμίαν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ αἰσχύνῃν τὸ ἱκρίωμα, οὕτω μόνον ἐνόει ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Κεραμεῖου ἢ Μαρία Ἀντωνιέττα. Ἀλλὰ τὸ ἰδεῶδες τοῦτο τὸ τόσον εὐγενὲς καὶ τόσον ἀληθινὰ βασιλικὸν τὸ ἐθυσίασεν εἰς τὸ ὠχρὸν καθῆκον τοῦ νὰ ὑπακούσῃ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ, ὅπου καὶ ἂν ἐκεῖνος ἤθελε νὰ τὴν ὀδηγήσῃ, βασιλέα, ὅστις εἶχε πλασθῆ δι' ὑπομονὴν καὶ ἐγκαρτέρησιν μᾶλλον ἢ δι' ἀγῶνας καὶ ἀντίστασιν. Ἡ βασιλίσσα μετὰ ὀδυνηρὰν προσπάθειαν πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως ὑπετάγη, ὑπήκουσεν. Ἀλλ' ἂς ἀκούσωμεν αὐτόπτην μάρτυρα τῆς σκηνῆς τοῦ Κεραμεῖου:

«*Ὁ Ῥαϊδερερ εἶπεν πρὸς τὸν βασιλέα ὅτι ἡ εἰς τὸ μέσον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους καταφυγὴ ἦτο ἡ μόνη ἐναπομένουσα σωτηρία. Ὁ Λουδοβίκος 17' ἔμεινεν ἐκθαμβος· ἀλλ' ἡ βασιλίσσα ὑψώνουσα ἀγερώχως τὴν κεφαλὴν: «*Τί λέγετε, κύριε, ἀνέκραξε, μὰς προτείνετε νὰ καταφύγωμεν εἰς τοὺς σκληροτάτους μας διώκτας; οὐδέποτε θὰ τὸ πράξω, προτιμῶ νὰ μὲ καρφώσω εἰς τοὺς τοίχους τούτους τοῦ παλατιοῦ παρὰ νὰ κινήσω τὸν πόδα. Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ, κύριε, εἰμεθα λοιπὸν τῷ ὄντι τόσον ἐγκαταλελειμμένοι; — Μεγαλειστάτη, τὸ ἐπαναλαμβάνω, πᾶσα ἀντίστασις εἶναι ματαία, θέλετε νὰ ἐκθέσητε εἰς βέβαιον θάνατον τὸν βασιλέα, τὰ τέκνα σας καὶ τὴν θεραπείαν σας; — Θεὸς φυλάξοι! ἐγὼ μόνη κάλλιον νὰ θανατωθῶ! — Ἐν λεπτόν ἀκόμη ἀνἀργοπορήσητε, ἐν δευτερόλεπτον ἴσως, ἐξηκολούθησεν ὁ Ῥαϊδερερ, θὰ καταστῇ ἀδύνατον νὰ ἐγυνηθῇ τις περὶ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως, τῆς ἰδικῆς σας καὶ τῶν τέκνων σας. — Τῶν τέκνων μου! εἶπε σφίγγουσα αὐτὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, ὄχι, ὄχι, δὲν θὰ τὰ παραδώσω εἰς τὴν σφαγὴν». Καὶ πλησιάσασα εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ὑπουργοὺς: — «*Εἶναι, εἶπεν, ἡ ἐσχάτη πλέον θυσία, τὴν ὁποίαν κάμνω, ἀλλὰ χάριν αὐτῶν! Κύριε Ῥαϊδερερ, ἐπρόσθεσεν ἔπειτα ὑψούσα τὴν φωνὴν ὡς ἂν διὰ νὰ ἔχῃ μάρτυρας πάντας ὅσοι τὴν περιεστοίχιζον, ἐγγυᾶσθε διὰ τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως, διὰ τὴν ζωὴν τοῦ υἱοῦ μου! — Μεγαλειστάτη, ἐγγυώμεθα νὰ ἀποθάνωμεν εἰς τὸ πλεονέξον σας, εἶναι ἡ μόνη ἐγγύησις, ἣν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν!*»**

«*Ὅταν ἡ βασιλίσσα ἔλεγεν ὅτι ἡ εἰς τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν καταφυγὴ ἦτο ἡ ἐσχάτη θυσία, δὲν ἐσυλλογίζετο βεβαίως ὅτι ἦτο δυνατόν καὶ ἄλλα ἀκόμη πολὺ πικρότερα ποτήρια νὰ πῆρῃ, ὅτι ἀπὸ τῆς Συνελεύσεως θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν εἰρηκτὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἱκρίωμα. Καὶ ὅταν δὲ, ἐν τῇ εἰρηκτῇ εὐρισκομένη, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τεῖνῃ τὸ οὖς εἰς προτάσεις περὶ ἀποδράσεως ῥομαντικῆς μᾶλλον ἢ ἡρωϊκῆς, καὶ πάλιν χάριν τῶν τέκνων τῆς ἔκαμνε τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐλευθερωθῶσι καὶ ἐκεῖνα, οὐδεμίαν ἠσθάνθη πλέον λύπην διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν γενομένων ἐνεργειῶν. Τὸ πρὸς τὸν Κ. de Sarjayes τελευταῖον τῆς βασιλίσσης ἐπιστόλιον περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶναι ἀξιὸν νὰ παρατεθῇ ἐνταῦθα:*

«*Ἦτο μόνον ὠραῖον ὄνειρον ὅλη ἡ ὑπόθεσις αὕτη καὶ τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ τὸ κέρδος εἶναι ὅτι ἔλαβα καὶ εἰς τὴν περίρασιν ταύτην νέον δείγμα τῆς ἐντελοῦς πρὸς με ἀφοσιώσεώς σας. Εἶναι ἀπειρος ἢ πρὸς ὑμᾶς ἐμπιστοσύνη μου, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ υἱοῦ μου εἶναι ὁ μόνος μου ὀδηγός, καὶ οἰανδήποτε εὐτυχίαν ἤθελον δοκιμάσει ἐξερχομένη τῆς φυλακῆς μου, τῶν ἀδυνάτων εἶναι νὰ στέρξω νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ μου. Ἀλλως δὲ ἐξ ὅσων χθὲς μοὶ εἶπατε ἀναγνωρίζω τὴν ἀφοσιώσιν σας, αἰσθάνομαι ὅτι εἶναι ἰσχυρὰ τὰ ἐπιχειρήματά σας, ὅτι ὅμοια περίστασις δὲν θὰ εὔρεθῃ πλέον, ἀλλὰ τίποτε δὲν δύναμαι νὰ ἀπολαύσω ἀφίνουσα τὰ τέκνα μου· τοῦτο δὲ συλλογίζομένη οὐδεμίαν πλέον αἰσθάνομαι λύπην διὰ τὴν μὴ ἐλευθέρωσίν μου.»*

Ἡ γλυκεῖα δ' αὕτη βασιλίσσα ἡ οὐδεμίαν αἰσθανομένη λύπην διὰ τὴν μὴ ἀπελευθέρωσίν τῆς, ἀφ' οὗ μένουσα ἐν τῇ εἰρηκτῇ ἐμελλε νὰ ἔχῃ παρ' αὐτῆ τὸν υἱὸν τῆς, γίνεται ἀληθὴς λέαινα μανιῶδης, ὅταν ἀναγγέλλεται πρὸς αὐτὴν τὸ ψήφισμα τοῦ Κομιτάτου τῆς Κοινῆς Σωτηρίας τὸ ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως ἐπικυρωθὲν, καθ' ἣν εἶχε διαταχθῆ νὰ χωρισθῇ τὸ παιδίον, ὁ υἱὸς τοῦ Καπέτου, ἀπὸ τῆς μητρὸς του. Ἡ σκηνὴ αὕτη συνέβη τῆ 3 Ἰουλίου 1793 εἰς τὰς δέκα τῆς ἐσπέρας. Ἡγωνίσθη δὲ ἀπελπίς, τρομερὰ, ἐξω φρενῶν ἢ ταλαίπωρος μήτηρ ἐπὶ ὄραν ὅλην κατὰ τῶν ἐκτελεστῶν τοῦ ψηφίσματος καὶ μόνον ὅτε τὴν ἠπειλήσαν ὅτι θὰ θανατώσωσι τὸ τέκνον τῆς, μόνον τότε ὑπέκυψεν, ὑπετάγη καὶ ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ κραυγάζῃ ὡς πρότερον: *φορεῦσατέ με πρῶτον!*

Τέλος τὸ μακρὸν τῆς βασιλίσσης μαρτύριον πλησιάζει εἰς τὸ τέλος καὶ δὲν μένει πλέον εἰς τὴν δυστυχίαν ἄλλο παρὰ ὁ θάνατος, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔγραψεν εἰς τὴν ἀνδραδέλφην αὐτῆς τὴν δέσποιναν Ἐλισάβετ, τὰ ἐξῆς:

«*16 Ὀκτωβρίου, 4¹ ὡρ. τῆς πρωίας.*

» Πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφῆ μου, γράφω διὰ τελευταῖαν φορὰν. Κατεδικάσθη ὄχι εἰς θάνατον ἐπαίσχυντον, διότι τοιοῦτος μόνον διὰ τοὺς κα-

κούργους εἶναι ὁ θάνατος, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ ὑπάγω νὰ συναντήσω τὸν ἀδελφόν σας· οὐσα δὲ ἀθῶα ὅπως ἐκεῖνος ἐλπίζω ὅτι θὰ δεῖξω τὴν αὐτὴν καὶ ἐγὼ εὐστάθειαν, τὴν ὁποίαν ἐδειξε καὶ ἐκεῖνος κατὰ τὴν ἐσχάτην ὥραν.

» Εἶμαι ἀτάραχος, ὅπως εἶναι τις ὅταν ἔχῃ ἡσυχον τὴν συνείδησιν. Αὐποῦμαι μόνον κατὰκαρδα διότι ἀφίνω τὰ πτωγὰ μου τέκνα, ἡξέυρετε δὲ ὅτι δι' αὐτὰ ἔζων. Καὶ σὰς δὲ, ἀγαθὴ μου καὶ τρυφερὰ ἀδελφῆ, ἥτις ἔχετε τὰ πάντα θυσιάσει διὰ νὰ εἰσθε μεθ' ἡμῶν, εἰς ποῖαν θέσιν σὰς ἀφίνω! . . .

» Εἶθε ὁ υἱὸς μου νὰ μὴ λησμονήσῃ τὰς τελευταῖας λέξεις τοῦ πατρὸς του, τὰς ὁποίας καὶ ἐγὼ τῷ ἐπαναλαμβάνω: *Νὰ μὴ ζητήσῃ ποτὲ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατόν μας. . .*»

Τῆ Δευτέρᾳ 8 Ἰουλίου 1793, ὁ Δελφῖν, ὁ διάδοχος, ὁ μικρὸς Καπέτος ὡς τὸν ἔλεγον οἱ δῆμιοὶ τοῦ ἔπνευ τὰ λοιπίθια, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν δεινῶν ἀπαλλαγὴ πῶ ἐφάνη ὅτι τῷ ἐχαρίζετο κατὰ τὴν ἐσχάτην ὥραν ὑπὸ τῆς μητρὸς του, ἥτις τῷ ἦνοιγε τοὺς οὐρανοὺς. Ὁ πιστὸς τοῦ φύλαξ Γομέν, μαρτυρεῖ τὰ ἐξῆς, ἀναφερόμενα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ μικροῦ Λουδοβίκου 17' :

«*Ὁ Γομέν, βλέπων ἡσυχον τὸ παιδίον, ἀκίνητον καὶ ἄλαλον, τῷ λέγει: «*Ἐλπίζω ὅτι δὲν ὑποφέρετε πλέον τώρα; — Ὁ! ναί, ὑποφέρω ἀκόμη, ἀλλ' ὄχι τόσον*» ἡ μουσικὴ εἶναι τόσον ὠραία! » Οὐδεμία δὲ μουσικὴ ἠκούετο οὔτε ἐν τῷ πύργῳ οὔτε περίξ, καὶ οὐδεὶς θόρυβος ἐφέρετο ἐξωθεν εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου ἐβύβνετο ὁ μικρὸς μάρτυς. Ὁ Γομέν λοιπὸν θαυμάσας τῷ εἶπε: «*Ἀπὸ ποῖον μέρος ἀκούετε τὴν μουσικὴν; — Ἀπὸ ἐπάνω! — Εἶναι πολὺ ὦρα; — Ἀφ' ὅτου εἰσθε γονατιστός· δὲν ἀκούετε λοιπὸν; ἀκούσατε! ἀκούσατε!*» Καὶ τὸ παιδίον ἤγειρε μὲ νευρικὴν κίνησιν τὴν σκελετώδη του χεῖρα καὶ ἤνοιγε μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς του, οὓς παραδόξως ἐφώτιζεν ἡ ἔκστασις. . . Μετὰ τινὰς στιγμὰς τὸ παιδίον καὶ πάλιν ἐσκίρτησεν, ἤστραψαν οἱ ὀφθαλμοὶ του καὶ μὲ ἄρρητον παραφορὰν ἀνέκραξεν: «*Ἐν τῷ μέσῳ ὄλων τῶν φωνῶν διέκρινα τὴν φωνὴν τῆς μητρὸς μου!*»*

Οὕτως ἐν τῷ μέσῳ διαγελώσεως ὀπτασίας, ἣν ἡ οὐράνιος ἐκεῖνη μουσικὴ προεκάλει, ἐσβέσθη ὁ μικρὸς Λουδοβίκος ὁ 17' διακρίνων μεταξὺ τῶν ἀγγελικῶν φωνῶν, ἃς ἤκουεν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του τὴν φωνὴν τῆς μητρὸς του, ἣν ἐμελλεν ἀπὸ τότε διὰ παντὸς πλέον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἔχῃ πλησίον του.

Σ***

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΕΓΑΙΕΡ

[Μυθιστορία Ἰουλίου Σανδῶ].

Συνέχεια ἐκ τ. 164.

ΙΑ'.

Ἀπὸ τῆς ἀξιωματημονεύτου ἐκαίντης ἐσπέρας ἡ κυρία Βωμπέρ δὲν ἐνεφανίσθη πλέον εἰς τὸ μέγα-

ρον και οι εν τω μεγάρω δεν ησθάνθησαν διόλου ανάγκην της παρουσίας αυτής. Μεταξύ δε του Βερνάρδου και του μαρκησίου ηρχισαν σχέσεις στενότεραι και φιλικότεραι· διότι ο Βερνάρδος μη ερεθιζόμενος πλέον υπό της παρουσίας της βαρωνίδος, πρὸς ἡν πάντοτε ησθάνετο ἀόριστον τι αἰσθημα δυσπιστίας, ἔγεινε πλέον εὐπροσήμερος, ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου ὁ μαρκήσιος καθίστατο ὁσημέραι πρὸς αὐτὸν περιποιητικώτερος και ὠμίλει αὐτῷ ὡς πρὸς φίλον του. Ἀμφότεροι λοιπὸν ἐφρίνοντο, ὅτι ἐτροποποίησαν τὰς ἰδέας και τὸ ὕψος των ἵνα γείνωσιν ἀμοιβαίως ἀρεστοί. Τὴν δὲ ἐσπέραν μένοντες μόνον παρὰ τὴν ἐστίαν συνωμίλου, συνεζήτουν, ἀλλὰ δὲν ἐφιλονείκουν· ἐκτὸς τούτου, ἀπ' οὗτου δὲν ἦτο πλέον ἡ κυρία Βωμπέρ μεταξὺ αὐτῶν, αἱ συνωμιλίας των δὲν κατέληγον εἰς τὰ πολιτικά, ἀλλὰ περιστρέφοντο εἰς κύκλον στενότερον· διότι ὁ μαρκήσιος ὠμίλει περὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, περὶ της εὐτυχίας τοῦ γάμου και ἐνίοτε διέφευγον αὐτὸν λέξεις τινές, αἵτινες ἔκαμνον τὴν καρδίαν τοῦ Βερνάρδου νὰ σκιρτῇ ὑπὸ ἀορίστου και μυστηριώδους αἰσθηματικῆς χαρᾶς. Ἐσπέραν τινὰ ἀπήτησεν ἡρέμα παρὰ της θυγατρὸς του νὰ μὴ ἀποσυρθῇ εἰς τὰ δωμάτια της ὡς συνήθως, ἀλλὰ νὰ μείνῃ εἰς τὴν αἴθουσαν· αὕτη ὑπήκουσε καὶ μετὰ τὴν ἀμνησίαν των πρώτων στιγμῶν, ἡ ἐσπέρα παρήλθε θελκτικωτάτη· διότι ὁ μαρκήσιος ἐράνη εὐφραῖα, περιποιητικῶς, εὐτράπελος, ὁ Βερνάρδος εὐδαίμων και μελαγχολικός, ἡ Ἐλένη σκεπτικὴ μὲν και σιωπηλή, ἀλλὰ μειδιῶσα. Τὴν δὲ ἐπαύριον οἱ δύο νεκροὶ ἐκεῖνοι φίλοι συνητηθήσαν εἰς τὸν κήπον και τὸ γόπτρον ηρχισε πάλιν μυστηριωδέστερον μὲν ἀλλ' ἰσχυρότερον.

Ἐν τούτοις ὁ μαρκήσιος εὐρίσκετο εἰς ἀμνησίαν· διότι δὲν ἐγνώριζε τίνι τρόπῳ νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν Ἐλένην περὶ τοῦ ποθουμένου σκοποῦ του. Μὲ ποῖας περιστροφᾶς, μὲ ποῖας ἐπιφυλάξεις νὰ φέρῃ αὐτὴν ἐκεῖ, ὅπου ἐξήτει; Δι' οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ ἤθελε συγκατατεθῆ ν' ἀποκαλύψῃ αὐτῇ τὴν ταπεινωτικὴν θέσιν, εἰς ἣν και αὐτὸς και ἐκεῖνη εὐρίσκοντο ἀπὸ ἐξ ἡδὴ μινῶν ἀπέκτανι τοῦ Βερνάρδου· διότι ἐγνώριζε κάλλιστα τὸν εὐγενῆ και ὑπερήφανον χαρακτήρα της θυγατρὸς του, ἐγνώριζεν ὅπου λαπτὴ, ὅπου ἀθῶα και εὐαίσθητος ἦτο αὕτη και ὅμως ἔπρεπε νὰ καταστήσῃ τὴν ἀδελφὸν ἐκείνην ψυχὴν συνένοχον τοῦ ἐγωισμοῦ και της προσδοσίας!

Ἄλλ' ἡμέραν τινὰ ἐνῶ εὐρίσκετο βυθισμένος εἰς τὰς σκέψεις του ταύτας, ησθάνθη δύο βραχίονας περιβάλλοντες θεραπευτικῶς τὸν τράχηλόν του και ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδε τὴν γλυκεῖαν μορφήν της Ἐλένης κλίνουσαν ὡς λευκὸν κρίνον και ἀτενίζουσαν πρὸς αὐτὸν μετὰ σοφῆς. Ἐσπερε τότε αὐτὴν θεραπευτικῶς πρὸς ἐκυτόν, τὴν ἔθλιψεν ἐπὶ της καρδίας του και κατεκάλυψε τὴν ξανθὴν αὐτῆς κόμην διὰ φιλημάτων, ἀλλ' ὅτε ἡ Ἐλένη ἀπε-

σπάσθη των βραχιόνων του, εἶδε δύο δάκρυα πίπτοντα ἀπὸ των ὀφθαλμῶν τοῦ πατρὸς της, ὅστις ποτὲ δὲν ἔκλαιε.

— Ἡτέρον μου, ἀνερώνησε λαμβάνουσα μετὰ περιπαθείας τὰς χεῖράς του, ἔχεις θλίψεις και τὰς κρύπτεις ἀπὸ τὸ τέκνον σου. Τὸ γινώσκω, εἶμαι βεβαία περὶ τούτου· διότι δὲν εἶναι σήμερον ἡ πρώτη φορά καθ' ἣν τὸ παρρησιώ. Ἦ ἔχεις, πάτερ μου; Ποῖα ἄλλη καρδία δύναται νὰ συμμερισθῇ τὴν θλίψιν σου ἐκτὸς της ἰδικῆς μου; Δὲν εἶμαι λοιπὸν πλέον ἡ ἀγαπητὴ σου κόρη; Ὅτε ἤμειθα εἰς Γερμανίαν ἤρκει νὰ μειδιάσω και προηγοεῖσθαι. Τώρα τί πρέχει; πάτερ μου, ὁμιλήσέ μου. Βεβαίως καὶ παράδοξον και ἀνεξήγητον συμβαίνει· διότι σὺ φκίνεσαι τεθλιμμένος, ἡ κυρία Βωμπέρ τεταραγμένη και ἐγὼ ἡ ἰδία δὲν ἤξεύρω τί ἔχω ἀναμφιβόλως εἶμαι ἀνήτυχος, διότι σε βλέπω πάσχοντα. Ἄλλ' εἰπέ μοι, τί σε θλίβει; Ἐάν ἡ ζωὴ μου δὲν δύναται νὰ σε βοηθήσῃ εἰς τίποτε, μὴ μοι τὸ εἴπῃς.

Ὁ γέρον εὐπατριδῆς, βλέπων τὸ θεῶμα του ἐκουσίως προσφερόμενον εἰς θυσίαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ· διότι ἡ φωνὴ ἐκεῖνη, ἡ τοσοῦτον γλυκεῖα, ἡ τοσοῦτον στοργικὴ, συνεκίνησεν αὐτὸν εἰς τὰ μυχαίτατα της καρδίας του και βίβηθις εἰς τὰς ἀγκάλας της θυγατρὸς του ἐξεραγγῆ εἰς δάκρυα.

— Ὡ, θεὸς μου! τί εἶναι λοιπὸν; Ἐξ ὅλων των συμφορῶν των δυναμένων νὰ μᾶς ἐπαπειλώσωσιν ὑπάρχει λοιπὸν μία μεγαλειότερα της ἀγάπης μου! ἀνερώνησεν ἡ δεσποινὴς Λασεγλιέρ και αἰτούτα και αὐτὴ και θλίβουσα τὸν πατέρα της εἰς τὰς ἀγκάλας της.

Καίτοι ὅμως ὁ μαρκήσιος ἦτο βαθύτατα συγκινημένος, ἔκρινε τὴν περίστασιν παρὰ πολὺ εὐνοϊκὴν και παρὰ πολὺ κατὰλληλον, ὥστε νὰ μὴ ὤφρηθη ἐξ αὐτῆς. Πρὸς στιγμὴν λοιπὸν ἦτο εἰτοιμος νὰ εἴπῃ, νὰ ὁμολογήσῃ τὰ πάντα· ἀλλ' ἡ αἰτχύνη και ὁ φόβος μὴ προσκρούσῃ εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν της Ἐλένης, ἥτις ἀφεύκτως ἤθελεν ἀγανακτήσῃ μανθάνουσα ὅπου ὁ πρὸς ὄσωπον ἐπεφυλάττετο αὐτῇ, τὸν ἐκράτησάν· ὅθεν παρεσκευάσθη νὰ διαστρέψῃ και πάλιν τὴν ἀλήθειαν, οὐχὶ βεβαίως διότι τούτο συνῆδε πρὸς τὸν χαρακτήρα του, ἀλλὰ διότι ὁ μαρκήσιος ἀπὸ τινος καιροῦ δὲν ἦτο πλέον ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος· ἡ κυρία Βωμπέρ εἶχεν ἀποπλανήσῃ αὐτὴν εἰς ὁδὸν ἀδιέξοδον, ὅθεν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ εἰ μὴ διὰ πικρουργίας και μεγάλης ἐπιτηδεύσεως.

Ἀποῦ λοιπὸν ἀπέμαξε τὰ δάκρυα της θυγατρὸς του και ἀποῦ συνῆλθεν ὀλίγον και αὐτὸς ἐκ της συγκινήσεως του, ηρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ με τινὰς τροποποιήσεις τὴν αὐτὴν σκηνὴν, ἣν πρὸ τινων ἡμερῶν εἶχεν ὑποκριθῇ ἐνώπιον της βαρωνίδος. Δὲν εἶχε μὲν, ὀφείλει τις νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ, τὴν ζωηρὰν και γόνιμον εἰς ἐπιχειρήματα φαντασίαν της κυρίας Βωμπέρ, ἀλλὰ χάρις εἰς τὰ μαθήματα, ἅτινα ἐσχάτως ἔλαβεν, εἶχε κῆπως

γυμνασθῆ εἰς τὰ τοιαῦτα. Ἠρχισε λοιπὸν νὰ θρηνηθῇ ἐπὶ τῇ ἀνωμαλίᾳ των καιρῶν, ἐπὶ τῇ τύχῃ της ἀριστοκρατίας, ἣν παρωμοίκεν ὡς πλοῖον ταλαντευόμενον ἐν μέσῳ των πελωρίων κυμάτων της ἐπαναστάσεως. Ἐπωρλουόμενος δὲ της ἀμαθείας της Ἐλένης, ἣν οὐδέποτε εἶχον ἀπασχολήσει πολιτικὰ ζητήματα, περιέγραψε διὰ των σκοτεινότερων χρωμάτων τὸ ἀβέβαιον τοῦ παρόντος και τοὺς κινδύνους τοῦ μέλλοντος· μετεχειρίσθη ὅλας τὰς ἐκφράσεις, τὰς ἐν χρήσει τότε, περιέγραψεν ὅλα τὰ φάσματα, ἅτινα αἱ ἀντιβασιλικαὶ ἐφημερίδες παρουσίαζον καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς συνδρομητὰς των. Τὸ ἔδαφος ὑπεσκάπτετο, ἡ θύελλα ἐπέκειτο, ἡ ἐπιτακτικὴ ἡ ἰδία της ἐπαναστάσεως ἠνωροῦτο ἀπειλητικῆ, ἡ φωνὴ· καταστροφὴ εἰς τὰ μέγαρα, ἔμελλε ν' ἀντηχηθῇ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, ὁ ἔχλος και ἡ μέση τάξις, ὡς δύο αἰμοδόροι ὕπαινοι ἀνεμεινον ἀνυπομότως τὸ σύνθημα, ὅπως ἐπιπέσωσι κατὰ της ἀριστοκρατίας και κορρεθῶσιν ἐκ τοῦ αἵματός της· φόβος ὑπῆρχε μὴ ὁ Ῥοβεσπύρος δὲν ἀπέθανεν ἐντελῶς· φήμη διέτρεχεν ὅτι ὁ ἄγριος ἐκεῖνος Κόρσος ἐδραπέτευσεν ἐκ της νήσου του. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, εἶπε, τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, πᾶν ὅ, τι ἠδύνατο νὰ φοβίσῃ νεαρὰν φαντασίαν.

— Τοῦτο μόνον εἶναι, πάτερ μου; ἠρώτησεν ἡ δεσποινὴς Λασεγλιέρ με γαλήνιον μειδίαμα. Ἐάν τὸ ἔδαφος ὑπεσκάπτεται, ἐάν ἡ θύελλα ἐπίκηται, ἐάν ἡ Γαλλία, ὡς λέγεις, μᾶς μισῇ και θέλῃ τὴν καταστροφὴν μας, διατί μένομεν ἐδῶ; Ἄς φύγωμεν, ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν μας Γερμανίαν και ἄς ζήσωμεν, ὡς ἄλλοτε, πτωχοί, ἀφανεῖς, ἀλλ' ἡσυχοί· διότι ἐάν φωνάζωσι «Καταστροφὴ εἰς τὰ μέγαρα!» φωνάζουσι βεβαίως και εἰρήνην εἰς τὰς καλύβας!» Τί θέλομεν λοιπὸν περισσότερον; Δὲν χρειάζεται τις πολλὰ διὰ νὰ ἦναι εὐτυχῆς και τὰ πλούτη δὲν ἀξίζουσι τὸν κόπον νὰ λυπηθῇ τις, διότι τ' ἀφίνη.

Ἄλλὰ τοῦτο δὲν συνέφερεν εἰς τὸν γεραιὸν εὐπατριδῆν, ὅστις εὐτυχῶς ἐγνώριζε και ἄλλο μέσον ὅπως συγκινήσῃ τὴν εὐγενῆ ἐκείνην καρδίαν.

— Τέκνον μου, ὑπέλαθε σεῖων τὴν κεφαλὴν, τὰ αἰσθηματικὰ ταῦτα εἶναι γενναῖα και εὐγενῆ και ἐγὼ πρὸ τριακονταετίας οὕτως ἐσκεπτόμην. Ὑπῆρξα εἰς τὸν πρώτων μεταναστῶν· ἐγκατέλειψα παθόμενος τὴν πατρίδα μου, τὸ μέγαρόν μου, τὴν περιουσίαν μου, τὰ προγονικά μου κτήματα, ἐγκατέλειψα τὰ πάντα, ἵνα παράσχω τὸ δεῖγμα τοῦτο της ἀφωσιώσεως εἰς τὴν κινδυνεύουσαν βασιλείαν. Ἄλλὰ τότε ἦμην νέος και ἀνδρείος, τώρα ὅμως, Ἐλένη μου, εἶμαι γέρον, τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· τώρα μὲ βασανίζουσι ἡ ἀρθρίτις και οἱ βροματισμοί. Δὲν ἠθέλησα νὰ σε λυπήσω και διὰ τοῦτο δὲν σοι εἶπον ποτέ, ὅπου τινος τρομεροῦς πόνους ὑποφέρω, ἀλλὰ, κόρη μου, δὲν ἀντέχω πλέον· ἂν και οἱ βλέποντες με νομίζουσι ὅτι θὰ ζήσω πεντήκοντα ἀκόμη

ἔτη, πιστεύσον μοι, τὰ φαινόμενα εἶναι ἀπατηλά· διότι αἰσθάνομαι ἐμυτὸν ἐξασθενεῖντα και καταβαλλόμενον ἡμέρα τῇ ἡμέρα. Ἴδὲ τὴν κνήμην μου, εἶναι ἰσχνὴ ὡς ῥαβδίον! προσέθηκα δεικνύων με ὕψος θλιβερὸν κνήμην εὐτορον και ῥωμαλέαν. Αἰσθάνομαι ἐπίσης τὸ στήθος μου προσβεβλημένον και δὲν εἶμαι πλέον εἰμὴ ἀπεξηραμμένον κλάδος, ὅν ἡ πρώτη πνοὴ της θύελλης θέλει καταρρίψῃ και περασούρει.

— Ὡ πάτερ μου, πάτερ μου, τί λέγεις! ἀνερώνησεν ἡ δεσποινὴς Λασεγλιέρ ῥιπτομένη ἐνδίκως εἰς τὸν τράχηλον τοῦ μαρκησίου.

— Ἄκουσον, κόρη μου, προσέθηκε μελαγχολικῶς ὁ μαρκήσιος, ὅσην δύναμιν χαρακτήρας ἂν ἔχη τις, εἶναι σκληρὸν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ὁδὸν της ἐξορίας και της πτωχείας, ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν ἡλικίαν μου, ὅταν ἄλλην ἐλπίδα και ἄλλην φιλοδοξίαν δὲν ἔχει τις πλέον, εἰ μὴ τὸ ν' ἀποθάνῃ ἡσύχως και ν' ἀναμίσξῃ τὰ ὅσα του ἐν τῇ κόνει των προγόνων του.

— Δὲν θ' ἀποθάνῃς; θὰ ζήτης, εἶπε μετὰ περιπαθείας ἡ Ἐλένη θλίβουσα αὐτὸν ἐπὶ της καρδίας της. Ὁ Θεός, ὅν ἐπικαλοῦμαι ὑπὲρ σου εἰς ὅλας μου τὰς προσεύχας, ὁ Θεός εἶναι δίκαιος και ἀγαθός· θὰ μὲ εἰσκούσῃ και θὰ κόψῃ ἀπὸ τὰς ἡμέρας μου διὰ νὰ προσθέσῃ εἰς τὰς ἰδικὰς σου. Ὅσον διὰ τοὺς κινδύνους, οἵτινες μᾶς ἐπαπειλοῦσιν, εἶναι ἀρὰ γε τόσον μεγάλοι και τόσον πλησίον ἡμῶν ὅσον φαντάζεται; Ἴσως οἱ φόβοι σου εἶναι ὀλίγον ὑπερβολικοί· διατί νὰ μᾶς μισῇ ὁ λαός; Οἱ χωρικοί μας σε ἀγαπῶσι, διότι εἶσαι ἀγαθὸς πρὸς αὐτούς, και ὅταν διέρχωμαι τοὺς ἀγροὺς διακόπτουσι τὴν ἐργασίαν των διὰ νὰ μὲ χαιρετήσωσι· τὰ μικρὰ παιδιὰ ἄμα μὲ διακρίνουσι μακρόθεν ἔρχονται πρὸς ἐμὲ πηδῶντα και χαιρόντα και πολλάκις αἱ μητέρες, ὅταν ἐπισκέπτομαι τὰς πενιχρὰς αὐτῶν καλύβας, λαμβάνουσι τὴν χεῖρά μου και τὴν φέρουσι μετ' ἀγάπης εἰς τὰ χεῖλη των. Πιστεύσον μοι, πάτερ μου, ὁ λαός δὲν μᾶς μισεῖ. Ἄγεις ὅτι τὸ ἔδαφος ὑπεσκάπτεται, ὅτι ἀκούονται ὑπόχωροι μυκηθμοί, ὅτι ἡ θύελλα ἐπίκειται· ἀλλ' ἰδέ, ἡ γῆ εἶναι ἀνοστούλιστος, ὁ οὐρανὸς εἶναι κυανός, ὁ ὄριζων διαυγέστατος και οὐδὲν ἄλλο ἀκούω εἰ μὴ τὰ κελυθώματα των πτηνῶν και τὰ ἄσματα των ποιμένων. Τὸ ἔροχεται φαιδρὸν ἵνα διώξῃ τὸν χειμῶνα· ἰδοὺ ἡ μόνη ἐπαναστάσις, ἣν βλέπω.

— Ἀθῶα κόρη, δὲν ἐννοεῖ ἐπὶ της γῆς ταύτης εἰ μὴ τὰς καλλονας της φύσεως και τὴν ἁρμονίαν της δημιουργίας! εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἀσπαζόμενος τὸ μέτωπόν της μετὰ πραγματικῆς συγκινήσεως. Τέκνον μου, προσέθηκε μετὰ στιγμῶν τινων σιωπῆν, οὕτως εἶχον τὰ πράγματα και πρὸ τριακοντα ἔτων· οἱ ἄγροὶ ἦσαν και τότε ἀνοστούλιστοι, τὰ ἄσματα των ποιμένων ἀντήχουν ἐπὶ των καταπρασίων λόφων, τὰ πτηνὰ ἐκελάθουν ὑπὸ τὰ χλοερὰ φυλλώματα και ἡ μήτηρ σου, κόρη

μου, ἡ ὠραία καὶ εὐγενὴς μήτηρ σου, ἦτο καθὼς εἶσαι σὺ νῦν, ὁ εὐλόγητος ἄγγελος τῶν μερῶν τούτων. Ἐν τούτοις ἠναγκάσθημεν νὰ φύγωμεν· πιστευσον εἰς τὴν πολυχρόνιον πείραν μου, πάντοτε σχεδὸν ὑπὸ ἀνέρελον καὶ γαλήνιον οὐρανὸν ἐνσκήπτει ὁ κεραυνὸς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐξεγείρεται ἡ μαγνία τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἄς υποθέσωμεν, ὅτι ὁ κίνδυνος εἶναι μακρὰν εἰσέτι, ἄς παραδεχθῶμεν, ὅτι θὰ λάβω καιρὸν ν' ἀποθάνω ὑπὸ τὴν στέγην τῶν προγόνων μου. Πῶς δύναμαι νὰ καταλίπω τὸν κόσμον τοῦτον ἡσυχος, σκεπτόμενος ὅτι σε ἀφίνω ἄνευ προστάτου, ἄνευ στήριγματος, μόνην ἐν μέσῳ τῆς ἀγρίας θυέλλης; Ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχω πλέον, τί θὰ γείνη ἡ ἀγαπητὴ μου κόρη; Μήπως ὁ κύριος Βωμπέρ εἶναι ἱκανὸς νὰ σὲ προφυλάξῃ κατὰ τοὺς τρομεροὺς ἐκείνους καιροὺς; Ἀτυχῆ τέκνα! ἔχετε ἀμφοτέρω ὄνομα προσελκύνον τὸν κεραυνὸν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν σας καὶ νυμφευόμενα θέλετε διπλασιάσει τοὺς ἐπαπειλοῦντας ὑμᾶς κινδύνους, θέλετε καταστήσει δυσκολωτέραν ὁ εἶς τοῦ ἄλλου τὴν θέσιν, θέλετε ἐμποδίσει ὁ εἰς τοῦ ἄλλου τὴν σωτηρίαν· διότι τὰ ὄνόματά σας θέλουσι σας προδώσει ἀμοιβαίως εἰς τὸν ὄχλον καὶ θέλουσιν ἐξαγριώσει καθ' ἑμῶν τὴν μαγνίαν αὐτοῦ! Προχθὲς συνωμίλουν φιλικῶς μετὰ τῆς βαρωνίδος, καὶ ἀνήτῃχοι, ὡς εἴμεθα περὶ ὑμῶν, ἐσκεπτόμεθα ὅτι δὲν θὰ ἦναι ἴσως φρόνιμον νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸ περὶ τοῦ γάμου σχέδιον.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἡ Ἐλένη ἀνεσκίρτησε καὶ ἐθεώρησε τὸν πατέρα της ὡς φοβισμένη ἔλαφος.

— Ἐνόησα μάλιστα, προσέθηκεν ὁ κύριος Λασεγλιέρ, ὅτι ἡ βαρωνὶς δὲν θὰ ἔχῃ καμμίαν δυσκολίαν νὰ με ἀπαλλάξῃ τῶν πρὸς αὐτὴν υποχρεώσεών μου καὶ ν' ἀπαλλαγῇ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ τῶν ἰδικῶν της. «Μαρκήσιε, μοι ἔλεγες, μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτῆς ἐμβριθείας, ἐὰν τὰ δύο τέκνα μας συνενωθῶσι διὰ τοῦ γάμου, εἶναι τὸ αὐτό, ὡς ἐὰν δύο ναυαγοῦντα πλοῖα προσεπάθουν νὰ σωθῶσιν ἀμοιβαίως· ἐνῶ μεμονωμένα δύνανται εἰσέτι νὰ ἔχωσιν ἐλπίδας σωτηρίας, συννηωμένα εἶναι βέβαιον ὅτι θέλουσι καταποντισθῆναι. Οὕτως ὠμίλει ἡ μήτηρ τοῦ Ραούλ, ὀφείλω δὲ νὰ προσθέσω, ὅτι τὸ αὐτὸ φρονεῖ καὶ ὁ περίφημος Δεστουρνέλ, ἀρχαῖος οἰκογενειακὸς μας φίλος, ὅστις χωρὶς νὰ σὲ γνωρίζῃ προσωπικῶς, ἔχει πολὺ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ σοῦ. «—Μαρκήσιε, μοι ἔλεγεν ἡμέραν τινὰ ὁ μέγας οὗτος νομομαθὴς, ἐὰν δώσῃτε τὴν θυγατέρα σας εἰς τὸν νεκρὸν Βωμπέρ, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἐὰν ζητήσητε νὰ τὴν προφυλάξῃτε ἐκ τοῦ κεραυνοῦ θέτοντες αὐτὴν ὑπὸ ὑψηλὴν δρῦν μεμονωμένην ἐντὸς γυμνῆς πεδιάδος θέλετε ἀφούκτως προσελκύσει τὸν κεραυνὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της».

— Πάτερ μου, ἀπάντησεν ἡ νεῆνις μετὰ ψυχρῆς ἀξιοπροπέιρας, ὁ κύριος Δεστουρνέλ, δὲν πρό-

πει ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· διότι μόλις εἰς τὴν κυρίαν Βωμπέρ ἀναγνωρίζω τὸ δικαίωμα ν' ἀποσύρῃ τὴν χεῖρά μου ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ υἱοῦ της. Ὁ κύριος Βωμπέρ καὶ ἐγὼ ἐδώκαμεν ἀμοιβαίως τὸν λόγον μας ἐνώπιον Θεοῦ· ἔχω λοιπὸν τὸν λόγον του καὶ ἔχει τὸν ἰδικόν μου καὶ μόνος ὁ Θεὸς ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὠμόσασαμεν ἀμοιβαίως πίστιν, μόνος αὐτὸς δύναται νὰ μας χωρίσῃ.

— Δὲν θέλω βεβαίως νὰ σοὶ διδάξω τὴν ἐπιρρικίαν, ἀπαγε! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, φροδοῦμαι μόνον, ὅτι μεγαλοποιεῖς ὑπὲρ τὸ δέον τὴν σπουδαιότητα τῶν υποχρεώσεών σου· διότι ὁ Ραούλ καὶ σὺ εἴσθε μεμνηστευμένοι, οὐδὲν περισσότερον· ἐπειδὴ δὲ καθὼς λέγουσι κοινῶς «ἄλλο εἶναι ὁ γάμος καὶ ἄλλο ὁ ἀρραβών», ἐνόσω δὲν ἐκτελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, δύνασθε, ἐὰν συναινῆτε ἀμοιβαίως, ν' ἀποσύρῃτε τὸν λόγον σας χωρὶς ν' ἀμαρτήσητε οὔτε ἐνώπιον Θεοῦ, οὔτε ἐνώπιον ἀνθρώπων. Ἐμὲ με ἡραβώωνισαν ἐνεαῖκας πρὶν ἢ νομφουθῶ τὴν μητέρα σου· τὴν ἐννάτην εἰς ἡλικίαν δεκατριῶν ἐτῶν καὶ τὴν πρότην, ὅτε ἤμην βρέφος ἑπτὰ μηνῶν. Ἀλλά, Ἐλένη μου, δὲν θέλω νὰ ἐναντιωθῶ εἰς τὴν κλίσειν σου· ἐννοῶ, ὅτι ὁ γάμος μετὰ τοῦ νεκροῦ Βωμπέρ σοὶ ἀρέσκει· ἀνετάρητε ἀμφοτέροι ἐν τῇ πτωχείᾳ καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ θὰ σας φαίνηται ἴσως εὐχάριστον νὰ ἐπιστρέψῃτε πάλιν ὁμοῦ ἐκεῖ ὅπου κηζήθητε· διότι εἰς τὴν ἡλικίαν σας, ἀγαπητὰ μου τέκνα, ὅλοι αἱ θλίψεις φαιδρύνονται ὅταν ὑπάρχῃ ὁ ἔρωσ· τὸ νὰ ἦσθε δύο, νὰ πάσχητε καὶ ν' ἀγαπήσθε, τοῦτο εἶναι ἡ εὐδαιμονία τῆς νεότητος. Ἐν τούτοις παρετήρησα ὅτι συνήθως οἱ δεσμοὶ οἱ σωμαφθίντες τόσον ἐγγυὸς τῆς κοιτίδος, στεροῦνται, δὲν ἤξεύρω καὶ ἐγὼ τίνος πράγματος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ θελήτηρον τοῦ ἔρωτος. Δὲν λέγω, ὅτι εἶμαι ἔμπειρος περὶ τὰ αἰσθηματικά· καὶ ὅμως ἀνεκάλυψα, ὅτι ἀγαπᾷ τις ὀλίγον ὅ,τι ἐγνώρισεν πολὺ. Ὁ νεκρὸς μας βαρῶνος εἶναι ἀξιαγάπητος καὶ χαρίεις, ὀλίγον τι ψυχρὸς, τυπικὸς, πρέπει ἀρὰ γε νὰ τὸ εἶπω; εἶναι ὀλίγον τι μηδαμινός· ἀλλὰ λευκὸς ὡς τὸ κρῖνον καὶ ροδόχρους ὡς τὸ ρόδον· μοὶ ἀρέσκει πρὸ πάντων ἡ ἐπιμέλειά με τὴν ὁποῖαν διευθετεῖ τὴν κόμην του.

— Ὁ κύριος Βωμπέρ εἶναι ἄνθρωπος καθὼς πρέπει, πάτερ μου, ὑπέλαθε μετὰ σοβαρότητος ἡ Ἐλένη.

— Τὸ πιστεύω καὶ ἐγὼ! εἶναι καλὸν παιδίον, ὅπερ οὐδέποτε ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γείνη λόγος περὶ αὐτοῦ, εἶναι ἥρως μετρούφρων, οὐδένα ἐνοχλῶν ποτε διὰ τῆς διηγήσεως τῶν κατορθωμάτων του. Διάβολε! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, ἀλλάσσω ἀποτόμως ὕψος, εἶναι λυπηρόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ δηλολογήσωμεν· οἱ νεκροὶ εὐπατρίδαι τῆς ἐποχῆς μας νομίζουσι, φαίνεται, ὅτι δὲν ἀρμόζει εἰ μὴ εἰς τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους νὰ κάμνωσι μεγάλα κατορθώματα. Εἰς τὸν καιρὸν μου ὅμως

οἱ νεκροὶ ἀριστοκράται δὲν ἦσαν οὕτω, καὶ δόξα τῷ Θεῷ! ἐγὼ ὅστις σοὶ ὁμιλῶ... ναὶ μὲν δὲν ἐπολέμησα ποτέ, ἀλλὰ, μὰ τὴν σπάθη τῶν προγόνων μου! ἅμα ἔγινε χρεῖα νὰ φανῶ, ἐφάνην καὶ με ἀναφύρουσιν εἰσέτι εἰς τὴν αὐλήν, ὡς ἕνα τῶν πρώτων πιστῶν τῶν διαμαρτυρηθέντων διὰ τῆς ἀπουσίας αὐτῶν ἐκ τῆς Γαλλίας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς γηραιᾶς μας μοναρχίας. Ἰδοῦ, κόρη μου, ἰδοῦ τί ἔκαμεν ὁ πατήρ σου καὶ ἐὰν δὲν ἠκολούθησα τὸν στρατὸν τοῦ Condé, ἐὰν δὲν ἠδραγαθήθησα, τοῦτο προσέχεται ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἠθέλησα νὰ δρέψω δάφνας ποτισμένας διὰ τοῦ αἵματος τῆς Γαλλίας.

— Ἀλλά, πάτερ μου, εἶπε μετὰ δισταγμοῦ ἡ Ἐλένη, δὲν εἶναι λάθος τοῦ κυρίου Βωμπέρ, ἐὰν ἔζησε· μέχρι τοῦδε ἄσκημος· διότι καὶ καρδίαν λέοντος ἐὰν εἶχε, με ποίον ἠθέλετε νὰ πολεμήσῃ ἀφοῦ δὲν εἶχεν ἐχθρούς;

— Μπα, μπα! ἀνεφώνησεν ὁ μαρκήσιος, αἱ ψυχαὶ αἱ ποθοῦσαι δόξαν, εὐρίσκουσι πάντοτε τρόπον νὰ κορέσωσι τὴν δίψαν των. Ἐγὼ, ὅταν μετηνάστευσα, ἤμην ἔτοιμος νὰ ὑπάγω νὰ πολεμήσω μετὰ τῶν Μοικανῶν, ἀλλ' ἐὰν ἀντὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐπροτίμησα ν' ἀπέλθω εἰς Γερμανίαν, εἶναι διότι ἐν τῇ ὄρᾳ τοῦ κινδύνου ἐνόησα, ὅτι ὄφειλον ἐμαυτὸν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἰδὲ τὸν νεκρὸν Βερνάρδον μόλις εἶναι εἰκοσιοκταετῆς καὶ φέρει ἤδη παράσημον, περιήλθεν ὡς νικητὴς τὰς πρωτεύουσας τῆς Εὐρώπης, ἐφρονεῦθη εἰς τὴν Μοσχόβαν, καὶ ἦτο μόλις εἰκοσιδύο ἐτῶν, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις, ὅ,τι καὶ ἂν λέγωσι κατ' αὐτοῦ, ἦτο νοῆμων ἄνθρωπος, διέκρινεν αὐτὸν εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαγράμ. Ἀλλά, κόρη μου, ταῦτα λέγων δὲν ἐννοῶ νὰ σὲ ἀποσπάσω τοῦ Ραούλ· δὲν κατακρίνω τὸν νεανίαν διότι δὲν εἶναι τίποτε· ἐκτὸς τούτου εἶναι βαρῶνος καὶ τοῦτο εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν ἡλικίαν του· δὲν πρέπει δὲ νὰ ἦναι τις καὶ πολὺ ἀπαιτητικὸς.

— Πάτερ μου, εἶπεν ἡ Ἐλένη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συγκεχυμένη, ὁ κύριος Βωμπέρ με ἀγαπᾷ· ἔχει τὸν λόγον μου· καὶ τοῦτό μοι ἀρκεῖ.

— Ὡ ναί, σὲ ἀγαπᾷ· τὸ πιστεύω, καθόσον σπανιώτατα εἶχον ἀφορμὴν νὰ ἐνοήσω τοῦτο λέγουσιν ὅτι ἡ κεκρυμμένη φλόξ εἶναι ἡ τρομερωτέρα, ἐντούτοις, νομίζω ὅτι ἐὰν ἤμην ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν του, δὲν θὰ ἀνεχώρουν εἰς Παρισίους, ἵνα κάμω τὸν κομψευόμενον ἀκριβῶς τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ νεκρὸς οὗτος ἥρως ἐγκάτεστη ὑπὸ τὴν στέγην μας.

— Πάτερ μου!... εἶπεν ἡ Ἐλένη ἐρυθριῶσα ὡς ἄνθος ροδωνιάς.

— Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Ραούλ σοὶ γράσει ἄπαξ τοῦ μηνός. Δὲν ἀνέγνωσα μὲν εἰ μὴ μίαν μόνον ἐπιστολήν του, ἀλλὰ τὸ ὕψος του εἶναι ὠραῖον, ὁ χάριτος ἀρωματισμένος, ἡ ὀρθογραφία καλὴ, ἡ στίξις ἀκριβὴς· ἀλλὰ, μὰ τὸν Θεόν! πίστευθόν μοι, κόρη μου, εἰς τὸν καιρὸν μας δὲν ἐγρά-

φομεν οὕτως εἰς τὴν ἀγαπητὴν τῆς καρδίας μας. — Πάτερ μου!... ἐπανελάθεν ἡ δεσποινὶς Λασεγλιέρ, με φωνὴν ἐκτετυκὴν καὶ μειδιῶσα ἐνταῦθ.

Ἐνταῦθα κρίνων τὸ θέμα ἀρκετὰ διασαφισθῆναι, ὁ μαρκήσιος ἐπανήλθεν εἰς τὰς πρώτας ἐπιθέσεις του καὶ ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην ἐποχὴν, ἡ ἀριστοκρατία οὐδένα ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν ἢ τὸ νὰ συνδεθῇ με ἀνθρώπους κατωτέρως τάξεως· ὑπεκρίθη δηλαδὴ ἐνώπιον τῆς θυγατρὸς του, τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὑπερ ὁ πανούργος Δεστουρνέλ εἶχεν ὑποκριθῆ πρό τιμῶν μηνῶν ἐνώπιον αὐτοῦ. Παρέστησε καὶ πάλιν ἐαυτὸν πτωχόν, ἐξόριστον, προγεγραμμένον, ἐπαιτούνητα, ὡς ἄλλος Βελισάριος! καίθηθηκοντα μακρὰν τῆς πατρίδος· καὶ πάλιν ἔκαμε τὴν Ἐλένην νὰ χύσῃ δάκρυα· καὶ ἔπειτα δι' ἐπιδειξίου στροφῆς ὠμίλησε περὶ τοῦ γέροντος Σταμπλῆ, συνεκινήθη ἀναμιμνησκόμενος τῆς τιμιότητος τοῦ παλαιοῦ ἐνοικιαστοῦ του καὶ ἐθλίβη, διότι δὲν ἀντέμειψεν αὐτὸν ἀρκούντως ἐπὶ τῆς γῆς. Συνεκίνησε λοιπὸν τὴν εὐαίσθητον ἐκείνην καρδίαν προσέχων ὅμως μὴ δι' εγείρη τὰς ὑπονοίας αὐτῆς. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἦτο εὐκόλον νὰ μεταβῇ εἰς τὸν υἱόν. Ἐξύψωσε λοιπὸν τὸν Βερνάρδον, παρέστησεν αὐτὸν ὅτι μὲν ὡς φραγκλὸν ἐναντίον τῆς μαγνίας τῶν κυμάτων, ὅτε δὲ ὡς ἀσφαλὲς καταρῦγιον ἐν καιρῷ καταγίδος, μέχρις οὐ διὰ μυρίων περιστροφῶν καὶ ἐπιφυλάξεων, ἔφθασεν ἀνεπαίσθητος ἐκεῖ ὅπου ἐζήτη· ἤρχισε δηλαδὴ νὰ σκέπτηται μεγαλοφώνως καὶ δῆθεν ὡς ὁμιλῶν καθ' ἑαυτὸν «μήπως κατὰ τὰς δυσχερεῖς ἐκείνας περιστάσεις δὲν θὰ ἦτο ἴσως προτιμότερον ἀντὶ νὰ γείνη ὁ γάμος μετὰ τοῦ Βωμπέρ, νὰ γείνη μετὰ τοῦ Βερνάρδου;» Ὁ μαρκήσιος εὐρίσκατο εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅτε αἴφνης παρετήρησε τὴν Ἐλένην κάτωχρον καὶ τρέμουσαν.

— Τί ἔχεις; τί ἔχεις; εἶπεν ὁ μαρκήσιος λαμβάνων αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του. Μήπως με νομίζεις τύραννόν σου; Μήπως ὠμίλησα, ὡς ὁ Κάλχας, νὰ σὲ σύρωμεν διὰ τῆς βίας καὶ νὰ σὲ θυσιάσωμεν ἐπὶ τῶν βελιθιδῶν τοῦ βωμοῦ; Τί διάβολο! οὔτε σὺ εἶσαι Ἰριγένεια, οὔτε ἐγὼ Ἀγαμέμνων. Ὀμιλοῦμεν, συσκεπτόμεθα, οὐδὲν ἀπλοῦστερον. Ἐννοῶ ὅτι ἐκ πρώτης ὄψεως, μία Λασεγλιέρ ἐξάνίσταται ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ γάμου μετὰ μὴ εὐπατρίδου, ἀλλὰ, τέκνον μου, σοὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω, σκέφθητι εἰς σὲ αὐτὴν, εἰς τὸν γέροντα πατέρα σου, σκέφθητι εἰς τὴν αὐταπάρνησιν τῆς δεσποινίδος de Sombreuil. Καὶ μὲν ὁ Βερνάρδος δὲν εἶναι εὐπατρίδης, ἀλλὰ τίς εἶναι σήμερον εὐπατρίδης; Μετὰ εἰκοσιν ἔτη δὲν θὰ ἀξίξῃ τὸν κόπον οὐδὲ νὰ χύσῃ τις διὰ νὰ λάβῃ τίτλον καὶ ἤθελον νὰ ἤκουες τὸν κύριον Δεστουρνέλ ὁμιλοῦντα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ὁ ὕπηρετὸν καλῶς τὴν πατρίδα του δὲν ἔχει ἀνάγκην προγόνων, εἶπεν ὁ μέγας Βολταίρος· ἐκτὸς τούτου ὁ γάμος μετὰ μὴ

εὐπατρίδου δὲν εἶναι ἀσύνηθες πρᾶγμα οὔτε νῦν οὔτε εἰς παρελθόντας χρόνους· διότι αἱ ἐνδοξοὶ οἰκογενεῖαι δὲν ἐνισχύονται καὶ δὲν πολλαπλασιάζονται εἰ μὴ διὰ γάμου μετὰ κατωτέρων. Μεταξὺ τῶν Νορμανδικῶν οἰκογενειῶν, σοὶ ἀναφέρω ἓνα βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Εὐθέην, ὅστις ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα του Γιζέλην μετὰ τινος Ῥολλῶν, οὐτιδανοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπέδειξε διὰ τούτου, ὅτι ἦτο ὀλιγώτερον ἐλπίης παρ' ὅσον ἡ ἱστορία ἀξιοῖ. Ἐσχάτως δὲ εἰς τυχοδιώκτης στρατιώτης ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τῶν Κιζιάρων. Ἐκτὸς τούτου, θὰ κάμη καλὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν τόπον ὁ γάμος σου μετὰ τοῦ Σταμπλῆ· διότι θὰ ἰδῶσιν οἱ δὲν εἴμεθα ἀγνώμονες, ἀλλ' ὅτι ἀναγνωρίζομεν τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἀγαθότητα τὸ κατ' ἐμὲ δὲ σὲ βεβαιῶ, ὅταν εὐρεθῶ ἐκεῖ ἐπάνω πρόσωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ τοῦ παλαίου ἐνοικιαστοῦ μου, θὰ μοι εἶναι εὐχάριστον ν' ἀναγγεῖλω αὐτῷ, ὅτι ἡ τιμιότης του ἀνταμείβη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς αἱ δύο ἡμῶν οἰκογενεῖαι δὲν ἀποτελοῦσιν εἰ μὴ μίαν καὶ μόνην. Θὰ εὐχαριστηθῆ ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος γέρον· διότι σε ἐλάτρευεν, Ἐλένη μου, καὶ σὺ ἠγάπας αὐτόν. Μήπως δὲν σε ὠνόμαζεν ἐνίοτε θυγατέρα σου; Ὡς πρὸς τοῦτο ἀξίζει νὰ καταταχθῆ μετὰ τῶν προφητῶν.

Ὁ μαρκήσιος ὠμίλει χωρὶς διακοπῆς ἐπὶ ἐν ἡδῆ τέταρτον τῆς ὥρας, μεταχειριζόμενος ὅπως νικῆσῃ τὰς ἀντιπαθείας τῆς θυγατρὸς του, ὅσπν πανουργίαν, ὅσπν ὑποκρισίαν, εἶχε διδαχθῆ ἐν τῇ σχολῇ τῆς κυρίας Βωμπέρ, ὅτε αἴφνης ἡ Ἐλένη, ἥτις εἶχε βραχυπρόθεσμα ἀποσταθῆ τῶν βραχιόνων του, ἔφυγεν ἀπ' αὐτοῦ ἔλαφρά καὶ ταχεῖα ὡς πτηνόν. Ὁ μαρκήσιος ἔκεινε τότε κεκνηῶς πρὶν ἢ τελειώσῃ τὴν φράσιν του καὶ εἶδεν αὐτὴν τρέχουσαν ἐπὶ τῆς χλόης καὶ ἐξαφνίζομένην διὰ μέσου τῶν δένδρων.

Ἄφου δὲ ἐπὶ πολλὴν ὥραν περρικολούθησεν αὐτὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, — Μήπως, εἶπεν ἐπὶ τέλους, ἐγγίζων τὸ μέτωπόν του καὶ σκεπτόμενος, μήπως ἡ θυγάτηρ μου ἀγαπᾷ τὸν Οὐσσάρων; Νὰ τὸν νομψευθῆ, ὑπομονή· ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ... Τί διάβολο!

*Ἐπειτα συνέχισε.

ΑΡΕΙΝΟΝ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΟΥΔΑΣ

Σκιαγραφία.

Ἄν ἡ Ἑπειρος εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς Θεῆας Προνοίας εὐλογημένη χώρα ἢ παράγουσα ἐξόχως φιλοπάτριδας ἀνδρας, τὰ *Γραμμενοχώρια* εἶναι ἡ κώμη αὐτῆς, ἐφ' ἧς ἀναμφισβήτητος μεζῶν ἔλαχε κλῆρος ἐκ τῆς Θεῆας εὐλογίας. Κώμη προνομιοῦχος, γεννήσασα τοὺς Ζωσιμάδας, τοὺς Καπλάνας, τὸν Ἀσώπιον καὶ τῷ 1816 τὸν Ἀναστάσιον Γούδαν.

Ὁ βίος ἀνθρώπων τινῶν ὑπὸ τοσοῦτων πληροῦται ἀτυχιῶν, ὥστε ἀγνοεῖ τις τί πρῶτον νὰ θαυμάσῃ, τὴν ἐπιμονὴν τῆς τύχης διαρκῶς δει-

κνυούσης πρὸς αὐτοὺς δυσμένειαν, ἢ τὸ σθένος τῆς ψυχῆς καὶ τὴν δύναμιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν θνητῶν τούτων, παλαιόντων δι' ὅλου τοῦ βίου πρὸς τὴν ἀκατάσχετον καταδρομὴν, μὲ χριστιανικὸν μειδίωμα εἰς τὰ χεῖλη καὶ κελαινὴν πικρίαν εἰς τὴν καρδίαν. Μία τῶν ἰσχυρῶν τούτων φύσεων ὑπῆρξε καὶ ὁ Γούδας, οὐδ' ἐφ' ἅπαξ τοῦ βίου αὐτοῦ εὐνοηθεῖς, ἔστω καὶ διὰ παροδικοῦ τῆς τύχης μειδιάματος.

Παῖς ἔτι κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Σουλίου, ἐν ὑπαίθρῳ μετὰ τῆς οἰκογενείας του εὕρισκόμενος, ἐτάφη ζῶν ὑπὸ τὸ ἀνατιναχθὲν χῶμα ἐκ τοῦ παρά τὸ πλευρόν του πεσόντος ἑλληνικοῦ ὄχλου· καὶ ἄλλοτε, κατὰ τὴν μεγάλην τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἰωαννίνων πυρκαϊάν, μόλις ἐσώθη ἐκ τῶν φλογῶν. Ἴδου αἱ πρῶται τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἀναμνήσεις! Καὶ ὅμως ἀμφοτέρως ταύτας οὐδέποτε ἐξίσωσε πρὸς τὴν ἐπιχειρημένη ἐκείνην συμφορὰν, ἀφ' ἧς ἔσωσεν αὐτὸν ὁ ἀνάδοχός του Ἀγάπιος, ἡ γούμενος τῆς μονῆς Λυκοστάνης. Ἐφοῖτα εἰς τὴν σχολεῖον διακρινόμενος καὶ ἀριστεύων, ὅτε ὁ πατήρ του ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ὀρεῖται νὰ ἐτοιμασθῆ ὅπως παρακολουθήσῃ ζωοέμπορον εἰς ἐν ἐξέμισθωσεν ἡδῆ αὐτόν. Ὅσοι ἠσθάνθησάν ποτε ἐν τῶν αὐτῶν τὴν θέρημν φιλομαθείας ἀκατανικήτου, ἐκεῖνοι μόνον δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἀπελπισίαν του, ὅταν ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους. Ἡ φωνὴ του ἐξέλιπε, καὶ εἰς λυγμὸς ἀναβάς ἀπὸ βάθους τοῦ στήθους ἐξέπνευσε μετὰ τῶν χειλέων του ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ αὐστηροῦ βλέμματος τοῦ πατρὸς του. Ὁλολύζων κατέρυγε πρὸς τὸν ἀνάδοχόν του, ὅστις ἐκοπίσεν ἀληθῶς ὅπως πείσῃ τὸν πατέρα του ν' ἀρήσῃ τὸν Ἀναστάσιον ἐξακολουθοῦντα τὰς σπουδὰς του, καὶ τὸ κατώρθωσε μόνον ὅταν ἐδήλωσεν ὅτι αὐτὸς ἀναλαμβάνει τὴν δαπάνην τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἀπὸ μαθητοῦ τοῦ Γυμνασίου δεκαεννεαετῆς μόλις ὁ Γούδας εὐρέθη διδάσκαλος εἰς Καλαμπάκαν, καὶ μετὰ δύο ἔτη ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας ὅπως σπουδάσῃ τὴν ἱατρικὴν, εἰς ἧς τὴν σχολὴν καὶ ἐνεργάτη, μετ' ὅλας τὰς προτροπὰς τοῦ μεγάλου διδασκάλου Γενναδίου ἐπιμένοντος νὰ σπουδάσῃ φιλολογίαν ἢ θεολογίαν. Ἐσπούδαζε, δεκαπέντε ὄρα μὲν μόλις δυνάμενος νὰ διαθέτῃ κατὰ μῆνα! Εἶναι ἀληθές ὅτι, ἂν ἠδύνατο νὰ ἐξαργυρώσῃ πολλοστημόριον τῆς ἐπιμελείας του, τὸ ἀπομεινάν θὰ ἐπῆρκει καὶ πάλιν ὅπως τελείως σπουδάσῃ, καὶ τὸ ἐξαργυρωθὲν οὐδόλως θὰ ἐμείου τὸν περιουσιόχον ἀμνητὸν τῶν γνώσεων· ἀλλ' ἡ ἐπιμέλεια δὲν ἐξαργυροῦται, καὶ οὕτω ἐξοκλοῦθαι ἀντιτασσόμενος εἰς τὰς στερήσεις μὲ τὰς δεκαπέντε δραχμὰς του. Δὲν ἦτο ἐπιμέλεια τὸ κατέχον τὸν νέον αἴσθημα, ἀλλὰ πάθος πρὸς μάθησιν τηλικούτον, ὥστε ὅτε τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα εἶχε προσκληθῆ εἰς τὴν τράπεζαν εὐπόρου θεοῦ του, παρουσιάσθη μετὰ ὥρας συνεσταλμένος καὶ ἀφου ἤκουσε κατακλυσμὸν ἐπιπλήξων διὰ τὴν βραδυτέτητα

του, ὡμολόγησεν ὅτι ἐλησμόνησε τὰς πρὸς τὸν στόμαχόν του ὑποχρεώσεις, αὐτὸς δ' νηστεύσας τὸ κράτος πεντηκονθήμερον σχεδόν, διότι τῷ ἔτυχε ἐκείνην τὴν ἡμέραν σπανιώτατον διὰ τὰς τότε Ἀθήνας εὐρηθῆ. ἐφ' οὗ ἐνησυχολήθη μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας. Καὶ ἐπειδὴ πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ μετὰ περιεργείας ἐζήτουν τὰς λεπτομερείας, αὐτὸς ἀποθέτων τὴν περόνην ἀπάντησεν ἀρελῶς:

— Ἐν πτώμα, ἀποκλειστικῶς ἀνήμιον εἰς ἐμὲ, ἐφ' οὗ εἰσγαζόμην ἕως τῶρα.

Ἴδου διατί δὲν ἀπορεῖ τις ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος φοιτητῆς ἀποτολυμῆτας ν' ἀναλάβῃ καθήκοντα βοηθοῦ παρὰ τῷ καθηγητῇ τῆς κλινικῆς ἐν τῷ νοσοκομείῳ Ἀθηνῶν καὶ ὁ πρῶτος διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου μὲ βαθμὸν ἀρίστα.

Ὁ Γούδας, ὡς νέος ἐπιστήμων, ἐρρίφθη μετ' ὅλων τῆς νεανικῆς θερμότητος εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα ἐν τῇ κοινῳίᾳ. Διορισθεὶς στρατιωτικὸς ἱατρὸς παρητήθη σχεδόν ἀμέσως, ὅπως ἀναλάβῃ ἱατρικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ τότε ἰδρυθέντι ἐν Φθιώτιδι γαλλικῷ σαρχαροποιεῖῳ, καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ ἐπανήλθεν εἰς Ἀθήνας ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν Σιάθῳ χολέρας. Ὅτε ἐνέσκηψεν ἐκεῖ αὐτῇ, πάντων σχεδόν τῶν τότε ἱατρῶν προφρασιζόμενος, ὁ Γούδας ἀνεδέχθη τὴν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς Σιάθον ἀποστολὴν, ἐν ἣ τοσοῦτον διεκρίθη, ὥστε μόλις ἐπανελθὼν ἀπεστάλη εἰς Παρισίους πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Μετὰ τὴν ἐκείθεν ἐπανάδοσιν τοῦ Γούδας εἰσέρχεται εἰς νέαν περίοδον τοῦ βίου του, ἐν ἣ διὰ μίας ἀνεπτύξεν ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὸ σθένος τῆς ψυχῆς του. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ ὀρμητικὸς ἐπαναστάτης παλαίει διαρκῶς πρὸς τὸν φιλοπονώτατον ἐπιστήμονα, μέχρῃς οὐ ὁ δεύτερος καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ πρώτου καίει τὰ ἱατρικὰ συγγράμματα, ὡς θυμίσμα εἰς τὴν βωμὸν τῆς πατρίδος. Ἴδου δὲ αἱ τελευταῖαι τοῦ ἱατροῦ περιπέτειαι.

Βραβεύεται δις εἰς τὸ Ἰωνίδειον ἱατρικὸν διαγωνισμῶν καὶ χρυσοδέσας τὰ ἐκτυπωθέντα πονήματα αὐτοῦ, παρουσιάζεται εἰς τὸν Ὀθωνα ἕνα τὰ προσφέρει. Ὁ βασιλεὺς δέχεται μὲν τὴν προσφορὰν, ἀλλὰ προκατελημμένως ἴσως ἐναντίον τοῦ ἀξίου ἐπιστήμονος ἐκ δυσμενῶν εἰσπηγήσεων ἀντιζήλων, ἐρωτᾷ αὐτὸν ἀποτόμως:

— Πόθεν εἴσθε;

Δὲν εἶχε τελειώσει ὁ Γούδας τὴν ἀπάντησιν: εἰς Ἡπειρῶν, καὶ ἀμέσως.

— Εἶνε περίεργον, τῷ λέγει, πῶς ὅλοι θέλετε ν' ἀποκατασταθῆτε εἰς Ἀθήνας καὶ δὲν πηγαίνετε εἰς τὴν πατρίδα σας.

Ἐκ τῆς ἀμέσως ληξάσης συνεντεύξεως μετὰ τοῦ ἡγεμόνος, ὁ Γούδας ἀπῆλθε μὲ πικρίαν κοχλάζουσαν ἐντὸς αὐτοῦ. Καὶ ὅταν ἀναλογισθῆ τις, ὅτι ἀνὴρ φιλοπάτρις, ὡς αὐτὸς λατρεύων τὴν μεγάλην ἰδέαν, ἐσχημάτισε πεποίθησιν ὅτι ὁ Ὀθων

δι' ἀστόγων ἐπαναστατικῶν ὑποκινητῶν ἐβλαπτε τὴν ἰεράν ἰδέαν, ὅτι δὲ ἡ πεποίθησις του αὐτῆ ὀσημέραι βίξοβόλοισα ἐντὸς αὐτοῦ παρίσκα τὸν Ὀθωνα πρὸ τῶν ὀμμάτων του ὡς προδότην, θὰ ἐννοήσῃ πῶς ἡ πικρία ἐκείνη δὲν ἤργησε νὰ μεταβληθῆ εἰς πείσμον μίσος ἐναντίον τοῦ γόνου τῶν Βιτελσβάχων. Οὕτως ἐμορφώθη ὁ ἀκάθεκτος ἐπαναστάτης, φανείς πρὸς στιγμὴν τελευταίαν ὡς ἱατρὸς ἐν καιρῷ τῆς χολέρας, ὅτε ἀναδεχθεὶς ὑπηρεσίαν ἱατροῦ ἐν Πειραιεὶ ἐδειξεν ἀδαμαντίνην αὐταπάρησιν, οὐδεμίαν λαβῶν, μόνος αὐτὸς τότε, ἡθικὴν ἀμοιβήν.

Ὁ ἱατρικὸς τοῦ βίος, ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων, κλείει σχεδόν μὲ τὴν ἐκδοσιν τῆς *Ἰατρικῆς Μελέσεως* καὶ τῆς *Μελέσεως τῶν Ἀθηνῶν*, ἀρίστων τῆς ἐποχῆς περιοδικῶν, καὶ μὲ τὴν συγγραφὴν ἐπιστημονικῶν τινῶν μονογραφῶν μεταφρασθεισῶν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Ὁ ἱατρὸς ἤδη ὑπέκυψεν ὀριστικῶς καὶ ἀνεράνη ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ὀρμῇ ὁ ἐπαναστάτης.

Ἡ πρώτη ἐμφάνισις του ἐγένετο ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος ἐορτῆν, ἥτις τοσοῦτον σφοδρῶς ἐπολεμήθη, ὥστε ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ παρελλήλιζοντο οἱ στολίζοντες τὰς ἀψίδας κλάδοι μυρσίνης πρὸς τοὺς κρύψαντας τὸ πάλαι τὰ ξίφη τοῦ Ἀρμολοῦ καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος. Ἐσπέραν δὲ τινα ἐκ τῶν τῆς ἐορτῆς, ἀκούσας ὁ Γούδας, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φαρμακολογίας Ν. Κωστῆ, τὸν Φίλιππον Ἰωάννου, θερμώτατον βασιλόφρονα, λέγοντα περὶ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου, ὅτι ἦν ἔσογον ἀπελπισίας, καὶ ἐν γένει ψυχρῶς κρίνοντα τὸν ἀγῶνα καὶ ψυχρότερον περὶ αὐτοῦ ὀμιλοῦντα, ἐζήρησε τοσοῦτον, ὥστε τὴν ἐπομένην ἐδημοσίευσεν ἀκόμψους μὲν καὶ ἀτέλους, ἀλλὰ δριμύεις στίχους, ἐπιγραφόμενους τὰ *μοιρολόγια τοῦ Σουλίου*. Καὶ ἀπὸ τῶν στίχων τούτων ὡς ἀπὸ κορυφῆς ἀφειθείς εἰσῆλθε μετ' ὀρμῆς εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα. Ἐρρίφθη μετὰ σφοδρότητος εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1860 συνελήφθη δι' ἄβρονον τὸν ἐν τῇ *Ἀνεξαρτησίᾳ*. Τὴν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐδικάσθη καὶ καταδικάσθη εἰς ἐνὸς ἔτους φυλάκισιν.

Ἐν τῇ φυλακῇ ἠσθένησε καὶ ἐζήτησε νὰ τῷ ἐπιτραπῆ νὰ νοσηλευθῆ ἐν τινι ἐξοχικῇ του οἰκίᾳ φυλασσόμενος. Ἄλλ' ἤδη εἶχεν ἀρχίσει καὶ τὸ πείσμα τοῦ Ὀθωνος ὅστις ἀπηγόρευε μὲν νὰ γείνη τοῦτο, ἀπῆτει δὲ νὰ κάμη αἴτησιν χάριτος ὁ Γούδας καὶ ὑπέσχετο νὰ τῷ παράσῃ προθύμως τοιαύτην. Προδίκων δὲ περαιτέρω εἰς τὰς ὑποσχέσεις ὁ πείσμων ἡγεμὼν καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ ταπεινούμενον τὸν ἀτίθασσον Ἑπειρώτην, ἔστειλε πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀσθενούντος πολιτικοῦ καταδίκου τοὺς ἱατροὺς Ρέζερ καὶ Ι. Θεοφιλῶν μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ τῷ εἴπωσιν ὅτι, ὅχι μόνον χάριν θὰ τῷ ἐδίδεν ἐὰν ἐζήτηι τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκ τοῦ θανάτου του καθηγητοῦ Λευκία κε-

νωθείσαν ἔδραν τοῦ καθηγητοῦ τῆς γενικῆς νοσολογίας, θὰ διώριζεν αὐτόν. Ἄλλ' εἰς τὸ ἡγεμονικὸν πείσμα ἀντετάχθη τὸ τοῦ δεσμώτου, ὅστις μεθ' ὅλας τὰς ὑπὲρ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀναφορὰς τῶν κατοίκων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ τὴν σύστασιν τῶν ἐνόρκων, ἀπέτισε πλήρη τὴν ποινήν του ἐν ταῖς φυλακαῖς, ὅπου ἐν ἐξηκολούθει ἀνησυχῶν τὴν βασιλείαν δι' ἀρθρῶν καὶ φυλλαδίων, εἰς ἑνὸς τῶν ὁποίων τὴν ἐκδοσιν ἐν Ζακύνθῳ, ἐπεστάτησεν ὁ γνωστότατος παρ' ἡμῶν βιβλιοπώλης κ. Ν. Νάκης ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖ μεταβάς.

Μόλις ἐξῆλθε τῶν φυλακῶν ἐγένετο εἰς τῶν κυριωτέρων τῆς συνωμοσίας παραγόντων. Ἡ οἰκία αὐτοῦ ἦν ἐπαναστατικὸν κέντρον, ἐν ᾧ φανερώς συνεζήτει ἡ κατάλυσις τῆς βασιλείας καὶ ἐγίνοντο αἱ μετὰ τῶν ἐν Νεαυπλίου ὁμορρόνων συνεννοήσεις. Ὁ τότε ἐν τῷ στρατιωτικῷ νοσοκομείῳ νοσηλευόμενος κ. Δ. Γρίβας, καίπερ εἰς προφυλάκισιν διατελῶν ἕνεκα ἐπαναστατικῆς προπόσεώς του, συνηντᾶτο ἐκεῖ καθ' ἑσπέραν μετὰ τῶν συνωμοτῶν, καὶ ὁ ποιητῆς Ἀλέξανδρος Σουτζος συμπορευόμενος ἐκεῖ συνεζήτει μεγαλοφώνως περὶ τῆς ἐξώσεως τοῦ κοπρωνίμου, ὡς ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ του ἐξάψει ὠνόμαζε τὸν Ὄθωνα, καὶ ὠμίλει περὶ τῶν τοιούτων ὑψηλῇ τῇ φωνῇ, ὡς ἐκ τῆς βαρηκοίας νομίζων ὅτι δὲν ἀκούεται ὑπὸ τῶν ἄλλων. Διέχυνε δὲ τὸν τρόπον μὲ τὰς φωνὰς του εἰς τοὺς ἀκούοντας.

Ὁ Γούδας ὑπεκίνησε τότε ἐπαναστατικὸν τι κίνημα συναχθείας ἐξω τῆς πόλεως χωρικούς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ τεθείς αὐτὸς ἐπὶ κεφαλῆς δι' ἑλλειψίν εἰδικῶ ἀρχηγῶ. Ἄλλ' τὸ κίνημα ἀπέτυχε, καὶ τὴν νύκτα τῆς 3 Μαρτίου 1862, τέσσαρας σχεδὸν μῆνας μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του, περιεκυκλώθη ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὅπως συλληφθῆ καὶ φυλακισθῆ ἐκ νέου. Ἐκρύθη τότε εἰς ὑπόγειον λάκκον ἐν τῇ αὐλῇ του ὑπάρχοντα καὶ μετὰ δεκάωρον ἐντὸς αὐτοῦ διαμονὴν καὶ ἰσόχρονον ματαίαν τῆς εἰσπραγείας κατ' οἶκον ἔρευαν, ἐξῆλθε, καὶ μετρηματισμένος κατέφυγε παρὰ τῷ τότε προξένῳ τῆς Ἰσπανίας Τάκ, ὅστις καὶ ἐφυγάδευσε αὐτὸν ἐντὸς ἀμάξης εἰς Πειραιᾶ, ὅπου ἐπεδιβάθη ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς ναυαρχίδος Ἄρης τῇ συστάσει τοῦ τότε πρέσβους τῆς Ἀγγλίας Οὐάις, ἐφοδιάσαντος αὐτὸν μὲ ἀγγλικὸν διαβατήριον καὶ συστήσαντος τὸν πολιτικὸν πρόσφυγα ὡς ἀγγλον ὑπήκοον τῷ Fouchard, πλοίαρχῳ τοῦ εἰς Σμύρνην ἀπερχομένου γαλλικοῦ ταχυδρομικοῦ «Orondi», ἐφ' οὗ ὁ Γούδας ἐφθασεν ἐλευθερὸς εἰς Σμύρνην.

Μέχρι τοῦ εἰς Σμύρνην καταπλοῦ τὸ ταξείδιον δὲν ὑπῆρξεν ἄμικτον περιπετειῶν. Διότι μόλις προσήγγισεν εἰς Σῦρον τὸ γαλλικὸν ἀτμόπλοιο καὶ εὐθέως λέμβοι τοῦ ἐκεῖ ἕνεκα τῆς ἐξάψεως τῶν πνευμάτων σταθμεύοντος ἀτμοδρόμου Ἐ.Ι.Ι.άδος, φέρουσαι τὰς ἀρμοδίους ἀρχὰς, περιεκυκλώσαν τὸ σκάφος, ὁ δὲ εἰσαγγελεὺς ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μετὰ τοῦ Γάλλου προξένου, ἀπ-

ῆτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Γούδα. Ἄλλ' ὁ πλοίαρχος Fouchard ἠρνήθη ἀπολύτως νὰ παραδώσῃ αὐτόν, πολλοὺς προβάλλων λόγους καὶ ἐπιδεικνύων τὸ ἀλεξίτηριον τοῦ Οὐάις, τὸ ἀγγλικὸν διαβατήριον. Ἐκείνων δ' ἐπιμενόντων, ὁ Γάλλος ἠρνήθη σφοδρότερον καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἂν ἐγίνετο ἀπόπειρά τις ἵνα τὸν συλλάβωσιν, οὗτος ἐσκόπει ν' ἀντισταθῆ εἰς τὴν βίαν διὰ τῆς βίας. Ἡ διαγωγὴ τοῦ Γάλλου πλοίαρχου διήγειρε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Συρίων, οἵτινες ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ἐπλήρωσαν τὸ κατάσρωμα τοῦ «Orondi» ἐξ ἀνοδοσμιῶν. Εἰς Σμύρνην δὲ ὁ Fouchard εὗρεν ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος, ἧτις ἐδωρήσατο αὐτῷ εἰς ἀνάμνησιν πολυτίμου ξίφους.

Ἐν τῇ δούλῃ τῆς Ἰωνίας νύμφῃ ὁ Γούδας ἀνέπνευσε ἀέρα ἐλευθερίας. Καὶ ὅταν ἐφθασαν ἐκεῖ μετὰ ἕνα μῆνα οἱ προγεγοραμένοι τῆς Ναυπλιακῆς ἐπαναστάσεως, οὗτος ἐδημοσίευσεν τὸ ὑπόμνημα τῶν ἐξορίστων, ὅπερ κυκλοφορήσαν ἐν ταῦθα, ἐκίνησε καὶ πάλιν τὴν κατ' αὐτοῦ σταυροφορίαν, ἧτις τοσοῦτον ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς Σμύρνης, ὥστε προσκαλέσας αὐτὸν προέβαλε τὸ δίλημμα ἢ νὰ ἐκλέξῃ ὡς τόπον διαμονῆς του τὸ Ἰόνιον ἢ ν' ἀπέλθῃ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Γούδας ἐδέχθη τὸ δεύτερον καὶ ἰδοὺ πῶς ἐφάνη περιτρέχων τὴν Ἑσπερίαν καὶ βολιδοσκοπῶν τὰς διαθέσεις τῶν ἡγεμονοπαίδων περὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ μῆπω χηρεῦσαντος ἐλληνικοῦ στέμματος.

Ἐυρισκόμενος ἐν Λονδίῳ ἔλαβε τηλεγράφημα τοῦ στρατηγοῦ Καλλέργη, προσβεβητοῦ τότε ἐν Παρισίῳ, ἀγγέλλοντος αὐτῷ τὴν μεταβολὴν τῆς 10 Ὀκτωβρίου. Ἐσπευτε νὰ ἐπανέλθῃ καὶ μόλις ἀφικόμενος εἰς Παρίσι εὗρε τὸν Καλλέργη ἀναμένοντα αὐτόν. Οἱ δύο μεγαλοῖδεάται ἐχαίρετίζθησαν ἐγκαρδίως.

— Προσπαθήσατε, τῷ εἶπεν ὁ στρατηγός, νὰ διατηρηθῆ ἡ τάξις ἐν Ἑλλάδι, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων ἀδελφῶν μας, ἂν οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς θελήσωσι νὰ μᾶς ἐπιβάλλωσι καὶ πάλιν τὴν πολυδάπανον βασιλείαν εἰς τόσῳ μικρὸν κράτος.

Ὅταν ἐφθασεν εἰς Ἀθήνας ὁ Γούδας, ἀποποιήθει νὰ εἰσέλθῃ ἐπαναστατικῶ δικαίωματι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὡς καθηγητῆς καὶ τοι πολυάριθμοι φοιτητα διεδήλωσαν ὑπὸ τὴν οἰκίαν του τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ταύτων, συνέστησε τὸν σύλλογον τοῦ Ἑθνικοῦ φρονήματος καὶ πρόεδρος αὐτοῦ γενόμενος ἐξέδοτο ὁμώνυμον τῷ συλλόγῳ ἐφημερίδα. Ὅταν δὲ συνεκλήθη ὁ λαὸς πρὸς ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων, μὴ ἀποδεχθεὶς τὴν ἐκ Σμύρνης προταθεῖσαν αὐτῷ ὑποψηφιότητα, ἐξετέθη ὡς ὑποψήφιος πληρεξούσιος ἐν Ἀθήναις. Ἄλλὰ τότε ἀκόμη ἡ ψηφοφορία ἐνηργεῖτο διὰ ψη-

* Τὸ ἐπισόδιον τοῦτο ἐν λεπτομερείᾳ διηγεῖται ἐν τοῖς ἀνεκδότοις ἀπομνημονεύμασι τοῦ ὁ ἀείμνηστος Α. Παλάσκας, κυβερνήτης τῆς «Ἑλλάδος» τότε.

φοδελτίων, καὶ ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ ἐξήρχετο ἐκ τῆς κάλπης ἀγνή, ἀναλόγως τῆς ἀγνότητος τῶν χειρῶν τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν διαλογὴν, καὶ οὕτω ἡ ἀγάπη τῶν ἐκλογέων ἐναποτιθεμένη ἐπὶ μικροῦ φύλλου χάρτου ἐντὸς τῆς κάλπης, ἐπνίγητο ἐκεῖ ἐξ ἀσφυξίας, ἂν μὴ ἤρχετο εἰς βοήθειάν τῆς ἡ ἀγάπη τῶν ψηφολεκτῶν. Μὴ ἀπολαύων λοιπὸν τῆς εὐνοίας τῶν τελευταίων τούτων ὁ Γούδας, ἔμεινε ἐξω τῆς Ἑθνοσυνελεύσεως.

Ὁ μετέπειτα βίος του εἶναι σειρὰ ἀποτυχιῶν εἰς διαφόρους ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς ἃς ἐπεδόθη διότι παρ' ἡμῶν, ὅπου ὅλοι οἱ Ἕλληνες φρονοῦσιν ὅτι δὲν εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου ὅταν δὲν εἶναι ἴσοι καὶ ἐνώπιον προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, καὶ ὅπου ἡ καθ' ἑσπέραν παρουσίαι εἰς τὰς πολιτικὰς αἰθούσας, μικραὶ τινες ἀφοσιώσεις, μία διατριβή, ἐν ἀρθρίδιον, ὀλίγα ἀσκήματα ἐκδουλεύσεις καὶ ἀρκεταὶ ταπεινώσεις ἀποτελοῦσιν ἀναφαίρετον τίτλον δι' ὅποιανδήποτε δημοσίαν θέσιν ἢ τιμητικὸν ἀξίωμα, ὁ Γούδας ἀπετέλει μίαν τῶν σπανίων ἐξαιρέσεων μὴ ἀνεγόμενος ὅλην ταύτην τὴν σειρὰν τοῦ μαρτυρίου, ὅπως καρποθῆ ἐδάφιόν τι τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἢ κοσμήσῃ τὴν κομμοδόχην του διὰ κυανολεύκου ταινίας.

Ἄλλὰ καὶ ὡς ἰδιώτης εἰς οὐδεμίαν περίστασιν τῆς πατρίδος ἔπαυσε τὰ καλὰ συμβουλεύων διὰ τῆς δημοσιότητος, διὸ καὶ ὅτε κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, μόλις ἐσώθη ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ἰγνατιῆ, ὁ ἀρχαῖος ὁπαδὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις ῥωστικοῦ κόμματος, ὄνομασθεὶς ὑπ' ἐκείνου ἰατρὸς τῆς πρεσβείας καὶ φυγαδευθεὶς εἰτα, τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς μετ' ἐπιμονῆς διωκούσης τὸν συγγραφέα τοῦ δημοσιεύματος Ἄνατολὴ καὶ Ἀύσις.

Ἐκτοτε ὅλη ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἀκατάσχετος φιλοπονία του συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν συγγραφήν τῶν Παραλλήλων Βίων, ὧν ἐξέδωκε μὲν ὀκτὼ τόμους ὀγκώδεις, κατέλιπε δὲ ἄλλους τέσσαρας ἀνεκδότους. Εἶχε λατρεύσει τοσοῦτον τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ὥστε περισυνήγαγε πᾶσαν περὶ αὐτοῦ λεπτομέρειαν καὶ τὴν ἐναπέθηκεν εἰς τοὺς βίους τούτους τῶν διαπρεψάντων ἐν αὐτῷ ἀνδρῶν, φρονῶν, ὅτι ἡ ἀπεικόνισις τῶν μεγάλων πράξεων τῶν ἡμιθέων ἐκείνων ἤθελε φρονηματίσει πρὸς μεγάλα καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπιγιγνομένους. Ἡ ἐργασία του αὕτη θὰ ἐπισύρῃ τὴν ἐγνημοσύνην τοῦ μετὰ ἔτη μέλλοντος νὰ συγγραψῇ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξῆσε, πρὸς ἕνα σκοπὸν μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἀφιερῶν τὰς συμβουλάς καὶ ἐνεργείας του, ἕνα πόθον τρέφων ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ μίαν ἐλπίδα βαυκαλιζῶν ἐν τῇ διανοίᾳ του νὰ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα μεγάλην καὶ ἐλευθέρην πᾶσαν. Καὶ ὅταν μέχρις ἐκπνοῆς ὠμίλει περὶ τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ὄνειρου, εἰς τὸν σπινθηρίζοντα ὄφθαλμόν του διεχύνετο παράδοξος λάμψις. Ἄλλ' ἀπέθανε πρὶν οἱ

πόθοι αὐτοῦ πληρωθῶσι, συμπαρασύρας τὸ παράπονον του εἰς τὸν τάφον του. Ἀπέθανε σχεδὸν λησμονημένος ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ, περὶ οὗ δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὄνειρευθεὶς νέαν ἐθνικὴν ἐποχὴν μεγαλοεργῶν, καὶ πόθῳ νὰ ἴδῃ ταύτην τελείως πραγματοποιημένην, ἠνάλωσε τὸν βίον ἀφοσιούμενος καὶ προτρέπων εἰς ἔργα μεγάλα. Ρ.

ΕΚΟΥΣΙΟΙ ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Εἰς τὸν ἀνθρώπον ἐδωρήσατο ἡ φύσις ἐντελέστατον σῶμα· συμμετρία ἐν τῇ ἐξωτερικῇ μορφῇ καὶ ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων ἀπαντῶσι παρ' αὐτῷ πολλῶ μᾶλλον ἢ παρὰ τοῖς λοιποῖς ζώοις. Ἐάν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶνε καλῶς ὀργανωμένον, καὶ ἐάν ἀφίκετο ἀνευ σπουδαίας διαταραξέως εἰς τὴν ἐντελῆ αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, περιέχει τόσον δυνάμειν ὥστε νὰ ἀνθίσταται εἰς πλείστας ἐπιβλαβεῖς ἐπιπεραγείας τῆς φύσεως.

Παραδόξως ὁμως ἐνυπάρχει εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἰδιόρρυθμὸς τις τάσις πρὸς βελτίωσιν τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῷ δοθέντων ὠραίων χρωμάτων καὶ μορφῶν, καὶ ἀντικατάστασιν τούτων διὰ διαφόρων μέσων. Πλείστας τῶν παραλλαγῶν τούτων, πρὸ πάντων ὅτι ἀφορᾷ εἰς μέλη τινὰ τοῦ σώματος, ἐπιδιώκει μετὰ τσοαύτης ἐπιμονῆς καὶ τηλικαύτης ἐντάσεως, ὥστε δι' αὐτῶν ἐπιφέρει τὴν διὰ παντός τοῦ βίου κάκωσιν τῆς υἰείας του, τοῦ ὑψίστου τούτου ἀγαθοῦ. Ἐπὶ παντός μέλους τοῦ σώματος ἐπεχείρησεν ὁ μεμφίμοιρος ἀνθρώπος παραλλαγᾶς· οὐδεμία χώρα τοῦ σώματος ἔμεινε τῶν προσβολῶν αὐτοῦ ἀπληλαγμένη· ἀπὸ τοῦ χρώματος τοῦ δέρματος ἀρχόμενος τὰς βεβηλώσεις αὐτοῦ βαίνει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, θώρακα, χεῖρας καὶ πόδας.

Α'. Παραμορφώσεις τοῦ δέρματος.

Ἡ εἰς ἐκάστην ἀνθρωπίνην φυλὴν ἰδίᾳ μονότονος χροιά φαίνεται εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀδικία, μὴ δυνάμενον ἀνευ αἰσθημάτων φθόνου νὰ βλέπῃ περὶ αὐτὸν τὰ ὠραῖα χρώματα τῶν λεπίων τῶν ἔρπετων, τὸ ποικιλόχρουν πτέρωμα τῶν πτηνῶν, καὶ τὰ κομψὰ σχήματα τῶν δούρων πλείστων μαστοφόρων. Ὅπως κατὰ τοῦτο μὴ ὑπερακοντίσεται, καὶ ὅπως ἀναπληρώσῃ τὴν ἑλλειψίν του, προσφεύγει εἰς χρωματιστικὰ μέσα παντοῦ ἐίδους καὶ καταποικίλλει τὸ δῆμα του διὰ λαμπρῶν γραμμῶν καὶ ἀπειροκάλων σχημάτων. Οὕτω οἱ Ἰνδοὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς, μεταβαλίνοντες εἰς τὸν χορὸν ἐπιχρωνοῦσι τὸ πλεῖστον τοῦ σώματος τῶν διὰ τῆς ἐρυθρᾶς ὤρας, δαπανῶντες πρὸς τοῦτο τέσσαρας μέχρις ἐξ ὥρας. Ἐν Ἀφρικῇ οἱ Ἰθαγενεῖς ἐπιχρίουσι τὸ δῆμα τοῦ ὄλου σώματος αὐτῶν διὰ βουτύρου, ὅπως γείνωσιν ὅσον τὸ δυνατόν στιλπνότεροι, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ αἱ νεάνιδες αὐτῶν στολίζουσι τὰς παρειὰς, ῥίνα καὶ τρίχας δι' ἐρυθρῶν χρωμάτων, εἰς ἃ πρὸς ἐντε-

λεστέραν διατήρησιν βούτυρον επιπροστίθεται. Αί αίθιοπες τῶν ὄχθων τῆς Sierra Leone φέρουσι κυανᾶς, λευκᾶς καὶ ἐρυθρᾶς γραμμᾶς εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰ μὴ ὑπὸ ἐνδυμάτων κεκαλυμμένα μέρη τοῦ σώματος. Οἱ Spix καὶ Martins διηγούνται ὅτι οἱ Ἰθαγενεῖς τῶν δασῶν τῆς Tabatinga ἐπιχρῶννύουσι μόνον τὸ μέτωπον μὲ ἐρυθρὰ καὶ μέλανα χρώματα, τοῦτο δὲ διότι τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ προσώπου εἰσι τετραμμένα καὶ μὲ ἀκάνθας καὶ περὰ ἐστολισμένα.

Παρὰ πᾶσιν εἰσι τοῖς ἀσιατικοῖς λαοῖς ἡ χροῖσις τοῦ σώματος εἶνε ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν χρήσει, ὡς καὶ ἐν Neuseeland καὶ ἐπὶ τῶν Νήσων τῆς φιλιππίνης. Ἐνῶ οἱ λαοὶ τῶν ζωνῶν τούτων συνήθως τὸ δῆμα αὐτῶν ποικίλοις χρώμασι ἐπιχρῶννύουσι. Οἱ Ὀττεντότται μεταχειρίζονται πρὸς καλλωπισμὸν τὸν ξανθὸν χυμὸν εὐώδους φυτοῦ. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰκωνίας παρασκευάζουσιν ἐρυθρὰ, πράσινα καὶ κυανᾶ χρώματα, ὅπως τὰ χεῖλη καὶ ἄλλα τοῦ σώματος μέρη διὰ γραμμῶν καὶ σχημάτων ὠραῖωσιν. Ἐν Αὐστραλίᾳ οἱ Ἰθαγενεῖς μεταχειρίζονται ὄχραν, τίτανον καὶ ἀνθρακᾶ, ὅπως δι' αὐτῶν χρωματίσωσι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς τρίχας, ἐν δὲ ἐπίσημοις περιπτώσεσι καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος.

Διὰ τοῦ διαφόρου τρόπου τῆς χρώσεως τοῦ σώματος ἐκδηλοῦται κατὰ τὸν Tiedemann οὐχὶ μόνον ἡ διαφορά τῶν τάξεων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκτακτὸν γεγονός δι' ἃν αὕτη γίνεταί λόγῳ χάριν, αὕτη παραλλάσσει ἐκάστοτε προκειμένου περὶ χοροῦ, ἀγῶνος, θλιβερῶν ἢ χαροποιῶν γεγονότων.

Περὶ τῶν ματαιοδόξων Αἰγυπτίων γυναικῶν γινώσκουμεν ἤδη ὅτι αὐταὶ εἶχον τὸ ἔθος νὰ ἐπιπάσσωσι ὄφρυς καὶ βλέφαρα διὰ μελαινης κόπης ὅπως οἱ ὄφθαλμοὶ τῶν λάθωσι ζωροτέραν ἔκφρασιν, ἔθος ὅπερ, ὡς φαίνεται, σήμερον διατηρεῖται μόνον παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἠθοποιοῖς.

Οὐχ ἦν τὸν ἐν χρήσει ἦτο τὸ ψιμμυθιοῦσθαι παρὰ ταῖς Ἑλληνίσι, Ῥωμαίσι καὶ Γερμανίσι. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ χωρίου τινὸς τῆς Λυσιεράτης τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐν ᾧ ἡ Καλονίκη οὐ μόνον περὶ ψιμμυθίων, ἀλλὰ καὶ ἐπισυρομένων ἐσθῆτων καὶ ὑποδημάτων τοῦ συμμοῦ. Ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν ἐθίμων τούτων δυνάμεθα μάλιστα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ μέρη ὄρας χρῆσις τῶν τριῶν τούτων τοῦ καλλωπισμοῦ εἰδῶν εἶνε τὸ προϊόν κληρονομηθειῶν ἐξέων.

Ἡ ἐπὶ βραχὺ διατήρησις τῶν χρωστικῶν ὑλῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ δῆματος ἐπιχρῶννυμένων, ἦτο πιθανώτατον ἡ αἰτία τῶν ἀποπειρῶν ὅπως εἰσαγάγωσι ἐρυθρὰ, κυανᾶ καὶ ἄλλα καλλωπιστικὰ μέσα εἰς αὐτὸ τὸ δῆμα. Καὶ τοῦτο ἐπέτυχε. Τὸ δῆμα διορύσσεται διὰ μεταλλικῆς βελόνης, ἢ ἐν ἀλλεῖφει ταύτης, δι' ὄστρεον, αἰχμηροῦ ὄστου πτηνοῦ, ἀκάνθης φυτοῦ, ἢ ἀκάνθης ἰχθύος, καὶ μετὰ τοῦτο τὰ πεπληρωμένα μέρη ἐντρίβονται μὲ χρωστικὰς οὐσίας ἐν διαλύσει.

αὐταὶ εἰσχωροῦσιν εἰς τὰ βαθύτερα τοῦ δῆματος στρώματα, ὅπου ὀλίγιστα παραλασσομένα ἐμμένουσι καθ' ὅλον τὸν βίον. Ἡ ἐπώδυνος αὕτη ἐγγεῖρισις ὀνομάζεται τὸ στίζειν (tattuiren). Ἐκπαλαι εἶνε θαυμαστὸν τὸ ποικίλον καὶ τὸ ἀρθρον τῶν εἰκόνων ἐπὶ τοῦ δῆματος· αἱ ἠρωϊκαὶ πράξεις ὡς καὶ αἱ τῶν κοινωνικῶν τάξεων διαφοραὶ καθορῶνται ἐν τοῖς διαφόροις σχήμασι. Ἐν Ἰνδία ἀρχεται τὸ στίζειν ἐν τῷ ὄγδῳ ἔτει τῆς ἡλικίας καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ. Τὰ σχήματα αὐτὰ παράγονται περιστάνοσι ἀραθικοῦς ἀριθμοῦς, λέοντας, τίγρεις, μυθώδη πτηνὰ καὶ δαίμονας. Εἰς τὰς γυναῖκας δὲν ἐπιτρέπεται τὸ στίζειν ἐν τοσούτῃ ἐντάσει ἐν ὅσῃ εἰς τοὺς ἀνδρας· πρὸς τοῦτους ἐπιβάλλονται αὐταῖς ὠρισμένα τοῦ σώματος μέρη. Οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς βορείου καὶ νοτίου Ἀμερικῆς μεταχειρίζονται τέσσαρας διαφόρους χρωστικὰς ὑλὰς ἢτοι μελαιναν, κυανῆν, ἐρυθρὰν καὶ κιτρίνην. Ἐκτός τῶν εἰκόνων τῶν φυτῶν, ἐρπετῶν καὶ πτηνῶν, παρίστανται αἱ περίεργοι μορφαὶ τῶν φυλάκων αὐτῶν ἀγγέλων. Οὕτω π. χ. ἐπὶ τοῦ σώματος γέροντος μαχητοῦ παρουσιάζεται συμβολικοῖς σχήμασι ἅπας ὁ βίος αὐτοῦ. Παρὰ τοῖς Ἰσκιμῶσι στολιζοῦσιν αἱ μητέρες τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ δι' ἐστιγμένων σχημάτων κατὰ τὸ μέτωπον, τὰς σιαγῶνας, τὸ στόμα καὶ τὰς χεῖρας. Ἐν τῇ μεσημβριῇ Ἀφρικῇ τὸ στίζειν εἶνε λίαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἰθαγενεῖσι. Σχεδὸν ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τῶν ποδῶν ἔχουσι διαφόρους μορφὰς.

Καὶ παρ' ἡμῖν τὸ ἔθιμον τοῦτο δὲν εἶνε ἕκτακτον· οἱ ἡμέτεροι ἐργάται καὶ στρατιῶται φέρουσιν εἰκόνας, ὀνόματα καὶ ἡμερομηνίας κατὰ τὸ στήθος καὶ τοὺς βραχίονας, ἃς παρήγαγον διὰ τρήσεων καὶ ἐντρίψεων κυανῶν καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων. Τινὲς τῶν πρὸς τὸ στίζειν καταλλήλων χρωματιστικῶν ὑλῶν, ὡς φαίνεται, δὲν ἐπιφέρουσι διαπρεπῆ τινα ἐπενέργειαν καὶ ἔνεκα τούτου οἱ κάτοικοι τῆς νέας Ὀλλανδίας, οἱ Ἀφρικανοὶ καὶ οἱ νότιοι Ἀμερικανοὶ ἐπενεργοῦσι οὐλὰς τοῦ δῆματος ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, σκοποῦντες ὅπως ἐν αὐταῖς φέρουσιν ἀλλόκοτα καὶ διακριτικὰ σημεῖα. Οἱ Αἰθίοπες τῆς Μοζαμβικῆς κοσμοῦσι τὸ πρόσωπον διὰ διαφόρων, ἀλλὰ καθ' ὠρισμένην διεύθυνσιν καὶ μορφήν, τομῶν, αἰτίνες παρὰ ταῖς διαφόρους φυλάξαι κατὰ τὴν τάξιν διαφέρουσιν. Ἐνῶ ἄφ' ἐνὸς οἱ Dunkas ἐπιφέρουσι τὰς οὐλὰς ταύτας ἐπὶ πολλῶν μερῶν τοῦ σώματος, ἄφ' ἑτέρου οἱ Μάκουκς περιορίζουσι ταῦτα εἰς τὸ μέτωπον, ὅτινα καὶ σιαγῶνα, ἐκείθεν αὐτὰς φέροντες ἐπὶ τοῦ ὅλου προσώπου. Φυλακί τινες ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας διὰ μεγάλων τραυμάτων γενομένων δι' ὄστρεων κατὰ τὸ δῆμα τοῦ θώρακος καὶ τῆς κοιλίας, κατορθοῦσι νὰ σχηματίσωσι τρεῖς μεγάλας οὐλὰς, αἰτίνες

ἄμα ἀποτελεσθῆ ἡ ἑασις, ὑψοῦνται ἐν εἰδει ἀναγλύφου, οἱ δὲ Ἀτιμβόκα ἐν Ἀφρικῇ διὰ παρατεταμένων ὠσούτως πληγῶν ἐπιφέρουσι τὸν σχηματισμὸν μικρῶν ὀγκῶν ἐπὶ τοῦ προσώπου, ὅστε φαίνονται οἰσὲι δι' ἀκροχορδῶν καὶ ἰόνθων. Αἱ νεάνιδες ἀποκτῶσι διὰ τούτου ὄψιν δυσειδестаτήν καὶ γραίαις ἰδίαν. Εἰς τὰ δάση τῆς Ταβντίγγα ἐν νοτίῳ Ἀμερικῇ, ἐπιφέρουσιν οἱ ἄνδρες πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐφ' ἑαυτῶν ἰσχύος βλαβεῖς τομαῖς ἐν τοῖς βραχίοσι. Ἐπίσης ὅπως καταστήσασιν δυσχερεστέραν τὴν κλοπὴν τῶν παιδῶν οἱ ἐν Μάκκα ἐπενεργοῦσι τρεῖς μακρὰς οὐλὰς κατὰ τὰς παρεῖας καὶ τοὺς κροτάφους.

Ἐν Μονάχῳ.

AMIKENAS.

Τιμητὴ κατασκευὴ ἀληθῶν

ΑΔΑΜΑΝΤΩΝ

Ὁ ἀδάμας ὀφείλει εἰς τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας τὴν ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων ἐν τῇ κοσμητικῇ χρήσει αὐτοῦ. Τὸ ἰδιοφυῆ καὶ ἡ κρυσταλλωμένη μορφή παρέχουσιν αὐτῷ τὸ πλεονέκτημα τῆς μοναδικῆς τοῦ φωτός διαθλάσεως· ἡ δὲ σπάνις κατέστησεν αὐτὸν τὸ πολυτιμώτατον πρὸς κόσμον ἀντικείμενον.

Ἡ χημικὴ αὐτοῦ σύστασις ἦτον ἀγνωστος μέχρι τοῦ 1770. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐθεωρήθη ὁ ἀδάμας ὡς σῶμα παρόμοιον τῷ γάλικῳ. Ὁ Bergman, διάσπμος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χημικός, ἐρευνήσας καὶ μὴ εὐρὴν ἐν αὐτῷ τὰ συστατικὰ τοῦ γάλικου, ἐδέχθη ὡς κύριον αὐτοῦ συστατικὸν οὐσίαν τινὰ, ἣν ἐκάλεσεν *euγενῆ γῆν*, Terra nobilis. Τὸ καύσιμον αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀκατόρθωτον, καθ' ὅτι ὁ Kunkel, τῇ προτροπῇ τοῦ δουκὸς Φριδερίκου τοῦ Ὀλσταίν διαπυρώσας ἀδάμαντα ἐπὶ τριάκοντα ἐβδομάδας ἐν τῇ πρὸς τῆξιν τοῦ χρυσοῦ καμίνῳ του, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἀναλλοιώτων. Ὁ Νεύτων, ἄπλως ὑποθέσας δυνατὸν τὸ τοῦ ἀδάμαντος καύσιμον ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Averani καὶ Tarnioni (1694—95) γενομένα πειράματα, τῇ συνδρομῇ τοῦ δουκὸς τῆς Τοσκάνης Cosmus III. Τούτων ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐξαφάνισις ἀδάμαντος διαπυρωθέντος ἐν ἐστία ἰσχυροῦ φακοῦ. Εἰς δ' εἰτα τῶν τοῦ δουκὸς τούτου διαδόχων, ὁ Γερμανὸς αυτοκράτωρ Φριδερίκος I', διέταξε τὴν ἐπανάληψιν τῶν πειραμάτων, καθ' ἃ ἀδάμαντες καὶ ρουβίνια, ἀξίας δραχ. 15,000 περίπου, διεπυρώθησαν ἰσχυρῶς ἐπὶ 24 ὥρας, ὅποτε οἱ μὲν ἀδάμαντες ἐξηφανίσθησαν, τὰ δὲ ρουβίνια παρέμειναν ἀναλλοίωτα. Αἱ ἐρευναι τῶν μετὰ ταῦτα φυσιοδίφων ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ ἀδάμας ἀναφλεγόμενος εἰς τὴν ἀτμοσφαιρικὴν ἀέρα ἐξαφανίζεται, καὶ τὸ 1773 ὁ Lavoisier μετὰ τῶν Marguer, Cadet, Brisson, καὶ Baumé, παρετήρησαν ὅτι ὁ ἀδάμας καιόμενος παρέχει ὡς προϊόν τῆς καύσεως τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξυῦ, ἦτοι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἀέριον ὅπερ πα-

ράγει καὶ ὁ ἐν ταῖς ἐστίαις ἡμῶν καθ' ἐκάστην καταναλισκόμενος κοινὸς ἀνθραξ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης συγκρατοῦμεται ὁ ἀδάμας εἰς τὰ εἶδη τοῦ ἀνθρακος. Μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν ταύτην τῆς χημικῆς τοῦ ἀδάμαντος συστάσεως πολλοὶ τῶν τότε χημικῶν ἐνηκολύθησαν ὅπως ἀπολαύσωσιν ἐκ τῶν εὐτελῶν εἰδῶν τοῦ ἀνθρακος αὐτὸν τὸν κεκρυσταλλωμένον ἀνθρακᾶ, ἦτοι τὸν ἀδάμαντα.

Κατ' ἀρχὰς προσεδόκων τοῦτο, καθ' ὅτι, ὡς γνωστὸν, ἐκ τῶν ἀμόρφων σωμάτων ἀπολαμβάνονται εὐχερῶς διὰ κρυσταλλώσεως τὰ ἔμμορφα ἢ τὰ κεκρυσταλλωμένα διὰ τριῶν συνήθων μεθόδων: εἴτε διὰ διαλύσεως τοῦ κρυσταλλωτέου σώματος ἐν ὑγρῷ τινι καταλλήλῳ καὶ τῆς μετέπειτα ἐξτμίσεως τοῦ διαλυτικοῦ μέσου, εἴτε διὰ τῆς τήξεως καὶ τῆς μετέπειτα βραδείας ψύξεως, εἴτε τέλος διὰ τῆς ἐξαερώσεως τοῦ κρυσταλλωτέου σώματος καὶ τῆς ἀποψύξεως τοῦ ἐξαερωθέντος. Διὰ τῶν βῆθεισῶν τριῶν μεθόδων ἐπεδίωξαν οἱ πρὸς τὴν κρυστάλλωσιν τοῦ ἀμόρφου ἀνθρακος ἀποβλέποντες τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ποθομένου των. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἀπέβησαν μάταιαι, καθ' ὅτι ἄφ' ἐνὸς μὲν τὸ μόνον πρὸς διάλυσιν τοῦ ἀνθρακος ὑπάρχον ὑγρὸν εἶναι ὁ τετηγμένος σίδηρος, ὅστις ὁμοῦς ἀποψυχόμενος δὲν ἐγκαταλιμᾶνε τὸν ἀνθρακᾶ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἀδάμαντος, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μὴ ἐπιζητούμενην τοῦ γραφίτου, ἄφ' ἑτέρου δὲ εἶναι ἀκατόρθωτος ἡ τήξις ἢ καὶ ἡ ἐξαερώσις τοῦ ἀνθρακος διὰ τῆς ὑψίστης μέχρι τοῦδε δυναμένης νὰ παραχθῆ θερμοκρασίας.

Ὅθεν ἀπελπισθέντες οἱ περὶ τὴν κρυστάλλωσιν τοῦ ἀνθρακος καταγινομένοι ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν μεθόδων τούτων, καὶ γνωρίζοντες ἐκ τῆς πείρας ὅτι εὐάριθμα τῶν στοιχείων κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τινῶν τῶν ἐνώσεων των ἐναποτίθενται κεκρυσταλλωμένα, ἠθέλησαν νὰ ἐφαρμόσωσι τοῦτο καὶ ἐπὶ ἐνώσεων τοῦ ἀνθρακος, πλὴν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δοκιμασιῶν τούτων ἦτον ἡ ἀποτυχία, ἐπειδὴ ὁ οὕτω ἀποχωρίζόμενος ἀνθραξ ἐναπετίθητο οὐχὶ κεκρυσταλλωμένος, ἀλλ' ἄμορφος. Ὁ Ζῆλος μεθ' οὗ εἰργάζοντο πλείστοι ὄσοι πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου· καταφαίνεται ἐκ τῶν διαδιδωμένων συνεχῶς εἰδήσεων περὶ τῆς δῆθεν πραγματοποιήσεως τοῦ πόθου των. Μόλις κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ἐπιδικωμένη αὕτη λύσις ἐπετεύχθη ὑπὸ τοῦ Ballantyne Hannay ἐν Γλασκῶθ τῆς Σκωτίας. Οὗτος, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Hogarth πρὸς ἐρευναν τῶν φαινομένων, αἰτῶν διέπεισι τὰς πέραν τοῦ ὁρίου τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας θερμοκλιμαστικὰς διαλύσεις σωμάτων, τοῦθ' ὅπερ ὁ Andrens κριτικὸν σημεῖον ἐκάλεσε, παρετήρησε ὅτι σώματά τινα, ἄλλως λίαν δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι, ὡς ἡ ὀρεῖα κρύσταλλος, ἢ ἀργίλλος, τὸ ὀξειδιον τοῦ ψευδαργύρου, θερμοκλιμαστικὰ μεθ' ὕδατος ἐντὸς κεκλεισμένων ἰσχυρῶν σωλήνων πέραν τοῦ κριτικοῦ τούτου σημείου, διαλύονται ἐν αὐτῷ κατὰ μεγάλα ποσά. Παρατηρή-

σας δὲ προσέτι ὅτι αἱ ἰδιόρρυθμοι αὐταὶ διαλύσεις μετὰ τὴν ἀποδιώξιν τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ ἐγκατέλειπον σχεδὸν πάντοτε κρυσταλλοειδῆ ὑπολείμματα, ἀπεράσιεν ὅπως ὑποβάλη καὶ τὸν ἀνθρακὰ εἰς τὴν διὰ τῶν αὐτῶν μέσων καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις δοκιμασίαν. Ἐν τούτοις ἅπασαι αἱ προσπάθειαι τοῦ Hannay πρὸς εὑρεσιν καταλλήλου διαλυτικοῦ μέσου τοῦ ἀνθρακὸς ἀπέβησαν ἀκαρποὶ, καθότι τὰ προϊόντα τῶν πειραμάτων ἦσαν μᾶλλον χημικαὶ ἐνώσεις τοῦ ἀνθρακός, οὐχὶ δὲ αὐτὸς οὗτος ἐν τῇ ποθουμένῃ μορφῇ. Κατέφυγεν ὅθεν οὗτος εἰς τὴν ὡς εἴρηται ἀνωτέρω θέρμανσιν ὑδρογονανθράκων, ἥτοι ἐνώσεων ἐξ ἀνθρακὸς καὶ ὑδρογόνου συνισταμένων μετὰ τοῦ μετάλλου μαγνησίου, ἐπιδιώκων οὕτω τὴν διὰ τοῦ μετάλλου ἀποσύνθεσιν τῶν ὑδρογονανθράκων καὶ ἰδίως τὴν ἐν μέρει ἀποχώρισιν τοῦ ἀνθρακός. Αἱ δοκιμαὶ ἐγένοντο ἐντὸς ἰσχυρῶν σιδηρῶν σωλῆνων δώδεκα ἑκατοστομέτρων ἐξωτερικῆς διαμέτρου, πάχους δ' ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατοστομέτρου. Εἰς τὴν οὕτω ἐκ τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας ἐπελθοῦσαν ἰσχυροτάτην θλίψιν εἰς καὶ μόνος σωλῆν ἀνπέστη, μεταξὺ τῶν 10 πρὸς δοκιμὴν ληφθέντων. Μὴ ἐπιτευχθέντος καὶ πάλιν τοῦ σκοποῦ, ἐτροποποίησεν ὁ εἰρημένος φυσιοδίφης οὕτω τὸ πείραμά του, ὥστε ὁ ἀνθραξ ὁ εἰς τὰς ἀνω περιστάσεις ὑποβαλλόμενος, ν' ἀποχωρίζεται παρουσίᾳ ἐναποσυνθέτου ἐνώσεως τοῦ ἀζώτου. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην ὁ ἀποχωρισθεὶς ἀνθραξ ἐναπετέθη ἔμμορφος εἰς διαφανεῖς καὶ διαυγεῖς κρυστάλλους. Οἱ οὗτοι τεχνητῶς κατασκευασθέντες ἀδάμαντες κέκηνται κεκαμυλωμέναις ἑδραῖς ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς τοῦ δικταέδρου, ἔχουσι τὴν αὐτὴν σκληρότητα τῶν αὐτοφυῶν ἀδάμαντων, ἀνθίστανται ὡς ἐκεῖνοι εἰς ἅπαντα τὰ διαλυτικὰ μέσα, μελανοῦνται ὅπως καὶ οἱ αὐτοφυεῖς, διαπυροῦμενοι εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν τόξον, ἀναφλεγόμενοι δὲ καίονται ἀνευ οὐδενὸς ὑπολείμματος μετὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος τὸ ἀέριον ἀνθρακικὸν ὀξὺ σχηματίζοντες.

Τὸ πρόβλημα ὅθεν τῆς τεχνητῆς τοῦ ἀδάμαντος κατασκευῆς ἐλύθη διὰ τῶν ἀναφερθέντων πειραμάτων, ἀναμέεται δ' εἰσέτι ἢ διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου ἀπόκτησις ἀδαμάντων κατὰ πάντα πρὸς κόσμον ἐπιτηδείων.

Λίαν ἐνδιαφέροντα εἶναι προσέτι ἡ ἐρώτησις ἂν οἱ αὐτοφυεῖς ἀδάμαντες ἐγεννήθησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν ὑπὸ τοῦ Hannay ἐπινοηθέντα. Μέχρι τοῦδε παρεδέχοντο ὅτι οὗτοι ἀπεχωρίσθησαν ἐξ ὑγρῶν καὶ ψυχρῶν διαλυτικῶν μέσων, ὑπὲρ τούτου δὲ συνηγόρει ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ ὑψηλὴ θερμοκρασία μεταβάλλει τὸν ἀδάμαντα εἰς εἶδος τι ὀπτάνθρακος (kok). Ὁ Liebig ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἀνθραξ οὗτος ἦτο δευτερευόν προτὸν σήψεως ὀργανικῶν οὐσιῶν, λαβῶν ἐν τῇ ἀποχωρίσει του τὴν κερυσταλλωμένην μορφήν ὑπὲρ τῆς ὑποθε-

σεως δὲ ταύτης συνηγοροῦσιν, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὴν τρόπον ἀποχωρίζεται τὸ θεῖον κερυσταλλωμένον ἐκ τινος αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὑδρογόνου ἐνώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπαρξίς ἰδίων τινῶν φυκοειδῶν πλασμάτων, ἅτινα εὗρονται ἐγκλεισμένα εἰς ἀδάμαντας.

Ἄλλὰ τὰ ἐκτεθέντα πειράματα πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι καὶ κατ' ἄλλον ὅλως διάφορον τῶν ἀνωτέρω τρόπων δύναται νὰ παραχθῇ ὁ ἀδάμας, παρουσιαζομένων τῶν περιστάσεων, αἵτινες συνεβάλλοντο εἰς τὴν διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Hannay τεχνητὴν αὐτοῦ κατασκευὴν· πράγματι δὲ ἰσχυρὰ θλίψις καὶ ὑψηλὴ θερμοκρασία γνωστὸν εἶναι ὅτι δεσπόζουσιν εἰς τὰς βαθυτέρας ριζάδας τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἢ δὲ συνύπαρξις ἐναποσυνθέτων ἐνώσεων τοῦ ἀνθρακός καὶ μετάλλων δὲν εἶναι ὅλως ἀπίθανος.

A. K. ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ κομψεύμενος νεανίας Δ* ὀφίσταται φοβερὸν διωγμὸν ἐκ μέρους τοῦ ῥάπτου του, εἰς ὃν φεῖλει ποσὸν τι χρημάτων.

Ἐπ' ἐσχάτων ὁ ἀνιλεὴς ῥάπτης τσακόμεν τὸν ὀφειλέτην του καθ' ἣν γιγμὴν ἠγεῖρετο τῆς κλίνης.

— Τὰ χρήματά μου, φωνάζει ἀποτόμως.

— Δὲν ἔχω, φίλε μου.

— Ἄ! δὲν ἔχεις; Ὅθ σὲ κάμω ἐγὼ νὰ εὗρῃς! ἀπαντᾷ ἀπειλητικὸς ὁ ῥάπτης.

— Ὅθ εἶται ὁ μεγαλειτερός μου εὐεργέτης, ὑπολαμβάνει ἀταράχως ὁ Δ*.

Ἡρωῶτο ἡ κοσμικὴ Κυρία Α* *.

— Ποῖον εἶνε τὸ καθήκον τοῦ ἀνδρός;

— Νὰ ἀρέσῃ εἰς τὴν γυναῖκά του.

— Ποῖον εἶνε τὸ καθήκον τῆς γυναίκος;

— Νὰ ἀρέσῃ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ εὐτυχία κἀνει τοὺς φίλους κ' ἡ δυστυχία τοὺς δοκιμάζει.

— Τὸν ἀγαπᾷς μὴ δάνειζ, καὶ τὸν ποθεῖς μὴ σύχναζ.

— Τὰ λίγα λόγια εἶναι ζάχαρη καὶ τὰ μὴδὲ καθόλου μέλι.

— Τὰ δανεικὰ βροῦχα ζεστασιὰ δὲν πιάουν.

— Τὰ δανεικὰ κάνουν σκλάβους τοὺς ἀνθρώπους.

— Τὰ πλούτῃ ἂν πᾶν ὡς τὰ παιδιὰ, δὲν φιλῶν ὡς τὰ ἴγγνια.

— Ἦ ἀρεσκούμενο τ' ἀνθρώπου τὸ καλλίτερο τοῦ κόσμου.

— Ἦ ἄσπρα κατεβάζουν τ' ἄστρα.

— Τὰ ἄστερα τιμοῦν τὰ πρῶτα.

— Τὸ πάθος εἶν' ἀγέρως τοῦ σβύνει τὴν ἀλήθειαν.

(Ἑλληνικὸς λαός).